Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вiшагlкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 23 ИЮЛЬ, 1981 ШУ. • № 88 (6378). • Мах 2 кеп.

«Къахьегамхой пiсьмой теркам бер, царга дог дезаш, лоархIам беш хьажар Коммунистически парте ленински традици, цо тIера йолаш хьабахьа никъи ояили я. Бахача наха ухийтача письмоша, жалобаша, заявленеша партийни, советски, боахама организацешта гIо ду моттигера хьал дикагIа довза, дIахо йодача хана малагIча дешашта дукхагIа уйла тIехийта еза, хи, долаш дола кхоачамбоацараш дикагIа бIаргаго, иоаш беча балха бе боагIа нах бе. ХIаьта бухсоцдаш «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа къахьегамхой письмошцен предложенешцен беш бола боху дIахо тоабара де дезарех» КПСС ЦК дукха хе йовцаш баьча соцам тIа белгалдеш нахиллара, къахьегамхой письмош — из городен юртен къахьетарий хьаштехи, дагадоахкарехи, вай общества социально-экономически, политически, духовни вахара тайп-тайпарча доакъошка гIулакхаш миштта лаьтт хара эггара тешаметIан маьхегIен бола хоам хьоуха хьаст, советски наьха конституционни бокъонаш чахкъахара йолча средствах цаI. В. И. Ленина къахьегамхой письмоех лахад бокъонна доле адамлен документаш.

ХIАРА ПИСЬМОНА — ТЕРКАМ

ХIара денна партийни, советски, боахама, профсоюзни организацешка, газетий редакцешка ух эзараш письмош. Наха лэду тайп-тайпарча гIулакхех — доккхад а деш хоам бу пхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера шоай коллективаша, шоай новкъостацша довхача къахьегама толамех, парте XXVI съездо халкъа боахам дIахо дегIабоалабара оттаь программа кхоачеш мишта ю, белхлой мугIарашне шоаига кхоачача моттигах, мехка а дунеи а кхалах шоашта тIабужача бехктоихамех дуки, дезалашта юкъе, бригаде, цехе наха юкъе хила дезача гIуланхий уйла ю. Цунна пхьона хоам бу болх бе а баха а новкъарле еча кхоачамбоацадех, боахам тесса лелабеш, паччахьалкхен рузкъа лечкъадеш, бохлой бокъонаш телхаеш, бахача наха лерттIа гIулакх ца деш йола моттигаш хьайовзийт, шоаш къахьегача предприятешка, колхозашка, совхозашка болх тоабара тIеерзаль предложенеш кхувл. Письмош тIа дувцар моллагIа диле а обществени лоархIамболаш да.

ТIехьарча хана дукха гIулакх даьд вай республике къахьегамхой письмошца бу болх тоабара тIадерзадаь. ДукхагIча даьхе из бальен долаш къахьегама коллективашкара хьал дикагIа хиннад, предприятешкара, организацешкара, учрежденешкара къахьегамен бытен хьалаш тоаденнад, производствени планаш теламе кхоачашъяра гIо ду.

Бакъда, хIана а дIадалинна да къахьегамхой письмошка формална хьежилга, цар чулоацама лерттIа уйла ца елга, дакъийтад алара дукъа жопаш ухийтилга, письмошка, жалобашка дувца кхоачамбоацараш дIадахера де доагIар чуий ханнахьа ца делга. Цудухьа письмош лэдаьраш ванхе латтача органашка, газетий редакцешка ладе дезача кхоачабу.

Хьаздаргьа вай бувзама Нохч-ГIалгIай производствени управлени. Ухкаэа наьха письмошка хьажац ала йиш яц, учит а дика лелаю, хан-ханнахьа жопаш а тел, цхьабакъда, телаш дола жопаш формални телаш, кхоачашдергда аьнар йиллача хана кхоачаш ца деш, гражданаш кхы цIаьхаэа а цIаьхаэа а латтъа беза дукха моттигаш хул.

КПСС XXVI съезде новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаь нахиллара из тайпа хьал моттигашка цIенхаштта гIулакхага ха хьажарах тьахулаш да.

Къахьегамхой письмошцен жалобашцен бу болх тоабара дош дувцаш республика Министрий Совето дукха ха йоацаш баьча соцам тIа белгалдаьккха махиллара Революце проспектагIа, № 11 йолча цIагIа бахача гражданашта 1980 шера 16 августа шоаш бехача цIен тхов тоабе беза, канализацех хий Iоух аьна лазьаь жалоба укх шера июнь бетта а «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене къовстализа яр, хIаьта уж «Советская Россия» яхача газета редакцега дукхаза жалобаш язъе езаш хилар. Уж тайпа моттигаш кхы а йолаш я.

Цу бакъдараша хьахьокх цхьабола кулгалхой къахьегамхой жалобай теркам ца беш хилар. Из тайпа гIулакх дIахо ла йиш йолаш дац. Партийни советски органаш дехкарийла я волокита лелаеча кулгалхошкара хьадеха доагIар чIоагIагIа хьадеха, письмошка, жалобашка хьажарех бола цар бехктокхам айбе. Массаза дагахкиба а хьалхе лелае а еза КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева «граждански письмошка, дехарашка, жалобашка дог лазаш, уйла тIалхийта хьажар хIара партийни балхахо, хIара кулгалхо хьалкъа, партене хьалхашкара ший деккар санна лархIа дехкарийла ва» аьнача дешнех.

Партийни организацеш каст-каста хьежа еза къахьегамхой письмошца, дехарашца, жалобашца болх бар малагIча хьал тIа да, из болх вийса вIаштIехьбакхерах бола кулгалдеча балхахой бехктокхам айбе беза, хьайда юхатоха деза критика тейIелга, письмой авторашта тIаккуалга, бюрократизмах волокитах фактеш.

Боккха лоархIамболаш да къахьегамхоша шоай письмошка хьалхьедеш дола уйла тIалхийта доагIа дешаш хан-ханнахьа парте горкомий, райкомий пленумашка, бюро заседанешка, халкъа депутатий городской районийи Советий сессешка, белхлой собранешка, гражданий сходашка дувцар. Из болх шерра наха дIабовзийтаза лелабе боагIа, граждански письмош, жалобаш къестаяра юкъеоза беза партийни членаш, халкъа Советий депутаташ, производства дикагIбола белхлой.

Юкхьанцара партийни организацеш дехкарийла я письмошка, предложенешка, жалобашка малагIа дешаш увттаду хьажа, шоай балха тIа царех пайда ийбе. Шерра дIайоарж не еза пайдане хилар хьахьекха йола хьадийлача письмой опыт, къахьегама коллективашта хьалхашка кулгалхоша шоаш письмошца беча балхах отчеташ телилга, хьайда, корта бола заявленеш къоастаяра уж язъяьраш болча уж шоаш дIоуханга.

ХIара къахьегама коллективе Iалашде деза морально-психологически хьал лерттIа хулга. Массаза а дагахьабе деза, хIара письмона тIехьа вай болх дIахо тоабарах дог лазаш вола советски саг латтилга.

Тlехьара комбайн кхай тIера аралшар цига духхьала чан тонхораш мара урадагIаш яIиш мергIилг ца гуча хана.

— Из комсомольца Шутаев Ильмана комбайн я, — йоах Надтеречни района «Набережный» совхоза комсомольски организаце секретара Самбиев Йоакъаза. — Цо

ТIЕХХЬАРА ГЕКТАРАШ

РЕПОРТАЖ

а цуя гIончас комсомольца Актулаев Заьлмаха а сий долаш болх бир.

Карара кара тела цIе вымпел царга йиcар. Царга из кхаьчаяр кIи-марс чахбоалача хана.

Совхоза кертерча агрономаца Муцаев Адланаца ардаш тIа гIолла долх тхо. Гуш да, дог цIена болх баьб совхоза комбайнераша. Геттара дика бир болх комбайнераша Шумаев Муслус, Эльбазуров Хусейна, комсомольца Умаров Iийсас.

Совхоза комсорга комбайнераша даьха толамаш дувцаш вьлар, ялат чуэцача Шухаев Муслуми Эльбазуров Хусейнали совгIа болх баьраш комсомольцаши кагирхойи хиннаб. Цар хьинаре къахьийгар. Цудухьа 665 гектар хулача кхай тIа ялат 7 дийнахьа чуэца а кхийра. Бакъда, цу юкъе дера догIа делхарах болх би йиш йоацаш дьъ да. Цудухьа ялат чуийца даккхар 11 дийнахьа дIеьхделар.

Ялат сихагIа чуийца даккхара тIалхийтаяр эррига уйла, гIулакхаш. ЦIи ца вийтаре эррига бокъонаш лорайора, технически новкъостал дика лоттадора, кхоза дIайха даа хIама хулийтар, комбайнаш тIара хадданах хьатта дIанхухьар ялат, комбайнераштеи шофераштеи юкъе латтача социалистически яхьа хIара дийнахьа итогаш йора.

— Цуя совгIа, ялат чуийца даьнначул тIехьагIа ло дезарий терко кир совхозе, — дувц цу боахама керттерча агронома Муцаева.

Нэ дIахьож тракторашка. Механизатораш ча вIаштатохаш боахк.

Тракторашт йоахкача гаргагIа дIатIадолх тхо. Хьадда гу лаьтта оахар малав. «Т-150» яха марка йолча шоай тракторашца дийнахьара норма 120—130 процент кхоачашъю механизатораша Астамиров Султанеи Базуркаев Сайдеи.

Юххех ардаш цIендечара а болх дика бу: «К-700» яха марка йолча шиъ тракторца 3—4 дийнахьа из болх чакхбаккха дош деннад Тасуев Iийсас.

500 гектара тIара ча дIадаьккхад, 370 гектар хула ардаш юххех цIендаьд, хIара гектара тIа 5 центнер фосфорни удобрени а тоссаш 100 гектар вьхай.

— 150 гектара тIа ганараш дIадувогда, — йоах Муцаев Iадлана. — 60 гектара тIа горох юргъя, хIаьта юхедисача лаьтта гурахьа дуа ялат дIадуврgда.

Ялат чуэцача геттара болх дика бир «Госкомсельхозтехника» районни объединенера венача шофера Сайпаев ВахIида, совхоза шофера коммуниста Дзакаев Адама.

ПланагIа лаьрхIачул дукхагIа даьлар ялат. 1200 тоннал совгIа ялат Даьхен амбарашка чутессад.

Ялат чуийца даккхарах «Набережный» яхача совхоза кулгалхоша даьхьалбийцар шоай комбайнераш, баркал кхайкадир царна.

Берригача комбайнерашта, шофераршта совхоза сийлен грамоташ, ахчан премеш елар. Автобус а енна Каспийски форда тIа салаIа бахийтар.

«Набережный» яхача совхоза комсомольцаш - комбайнераш раьза хинна «Калаусский» яхача совхоза ялат чуэцача новкъостал де бахар, цига геттара дика болх бе дош а делар.

М. ХУМАДОВ,
Надтеречни районни газета болхло.

РЕСПУБЛИКАНСКИ СОВЕЩАНИ-СЕМИНАР

Селхан Гудермесски районе хилар Нохч-ГIалгIайчена люцерна ги дукхагIа даьккхаран кийчдаран хетаяь республикански совещани-семинар. Цига хьийха бар КПСС горкомийи райкомийи хьалхаре секретараш, халкъа депутатий Советий городской районийи исполкомий председателаш, юрта боахама районий управленей начальникаш, колхозийи совхозийи кулгалхойи керттера агронома...и, юртбоахама министерствайи ведомствайи кулгалхой.

Совещане-семинаре «Нохч-ГIалгIай АССР колхозашкеи совхозашкеи люцерна ги дукхагIа даьккхаран паччахьаллкхен ресурсашта лаьрхIа кийчдаран де дезарех» доклад бир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара Д. Г. Завгаева.

Докладчика белгалдир, 1982 шера денз Нохч-ГIалгIайчен боахамашка фуна лаьрхIа ги даьккхара люцерна дукха дукхагIа хIве йола ергиилара 28 эзар гектар из дIаерга кхача дезаяIгей. Республика районашта, колхозашта, совхозашта хьайда вадаш езар гуйрав дийна алаташ укх шера чуийцача лаьттаьшна люцерна ги дIа мел де дезе. Республикахь пехкэ боахамашта люцерна ги лоаттадеча керттерча районех цаI хила еза укх пхьайттазагIча пятилетке.

Нов. Завгаева дийцар люцерна дIаюача боахамашка уж балхаш дара къаьстта отрасль а яь дIаоттае а цунна доал дара дикагIа йола кадраш хьожас а езилга.

Цул тIехьа совещане-семинаре дакъа лоацаш хиннараш Гудермесски районерча «Семеновод» яхача совхоза фуна лаьрхIа люцерна дIайийнача кхашка хилар, цига царна йоар люцерна дIаера, чуэпара, фуна лаьрхIа ги даьккхара технологи, уж хьежар люцерна хьалкхееш лелаеча юрт боахама машинашка. Совхоза специалисташа дийцар люцерна дукхагIа яккхара чахкахя дезача балхех.

Совещане-семинара балха юкъе дакъа лаьцар республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела С. Н. Кожуховске.

ЧЕРКАСЦИЙ БОПАМА — ШЕРРА НИКЪ

Нахи цар гIулакхаши

Пхи шу гаргга да я Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» яхача совхое шурий комплекс болх беш йола. Лоха яр комплекса хьайбей продуктивность, из хьоххаме яцар совхозий фермашта. Iай хIара Iаттагера 1,5 килограмм шура мара яккхацар дийнахьа.

Цигара гIулакхаш чIоаггIа хувцаденнад укх тIеххьарча шин шера. Цуй бахьан да комплексана кулгалдо, ... баш леладерий коллектив кхотае, цар барт тоабе уж декхараш кхоачашдара оарцагIбаха хоаш бола кулгалхой пийсбаша.

ХIанэ IаттагIара юкъера лаьрхIача 10 килограмм шура йоаккх дийнахьа. ХIаьта цхьаболча доярка кхы а дукхагIа. Масала, Даудова Маликас. Белгалдаккха деза дерригча доахан хьалхара даьхьа шинараш хилар. ХIаьта ховш мадий массехказа даьхкача доахана санна цар шура дукха луш ца хилар.

Мичара дIаболабир комплекса коталовашка бода никъ?

— Эггара хьалха из дIаболабир нахаца дагa а даьна, — йоах комплекса начальника Джабраилов Мохьмада.— Къахьегамон бытен дикагIдола хьалаш хьайбаш лелараашта хилийта гIийртар тхо, материальни хьала йоакхо йир. Iай доацарашта дахча дера, 50 процент маьхал чухнахьа кIор бера. 200 килограммаш луш ялати 20 килограммаш луш шекари делар. Ниттта кхыдараш дир.

— Кхетама болх дукхагIа уйла а еш бе даьннад тхо, — аьнна къамаьл дIахо дихьар комплекса зоотехника Абасв Лечас. — Хьадда, цIенхаштара учет, чIоагIа график оттаьй, дерригаш оарцагIа а даьнна дисциплина чIоагIъяьй, гIулакх вIаштIехьдаьккхад. Хьайбаш леладерий материальни йоакхо яьчул тIехьагIа йиш хилар царгара доагIар хьаккхашта хьадехи а. Нагахна санна цхьа доярке балха хьая тIехьайсача е балхара ханал хьалхагIа дIаяхача, лаьрххIа цу гIулакха собрани гул а йий кхалнаха шоаш доагIар дуви цунга. дIахойт мишта дисциплина толхаяр тIехьагIа могийтарг ца хилар.

Комплекса кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша боккха теркам тIабохийт социалистически яхь шерагIа йоаржаяра. цу яхье толамаш доахараш дIабовзийтара. Цун итогаш дикагIа гургйолча хьалтох, хьалхалаттараш бувнаш «Молния» яха къахьегама листокаш арайоах.

Берригача коллективо а хIара саго а дийнахьа бе болх яхье эйрах я. ХIараннена ховрела дийнахьа ше фу даьд, шийна хох фу доагIаргойташ йола социалистически да.

ХIара пхи ди массаза доал къоастабу социалистически яхье котбьяинараш, царна хьара кара тела цIе вымпелаш, ахчан лоснеш лу.

Ниттта болх вIаштIехьбаккхир бальий долаш комплекса толамаш тIехь - тIехьа лаккхлора, цунга хьежна — хьайбаш леладерий алапи а. ХIанэ юкъера лаьрхIача болхлочо 220 сом алапи эц бетта. Доярка 240 соми телятниций 300 сомий алапи да юкъера лаьрхIача. Цул совгIа, план тIехнхоачашъяьрашта хан - хашнахьа ахчан премеш а тел.

ХIара долонага ба 50 а кхы дукхагIа а етт. Уж детт «Елочка» яхача машинаца. Етт беттаргбоча моттиге ше дIаоттара цунна концентраташ боахк. ХIаьта доярка Даудова Маликас, Мишаева Ровзаяа, Матаева Яхас хIама а ца юллаш детт шоашкара доахан. ХIаьта из боккхача лоархIаме гIулакх да. ХIана аьлча, хIама ца йиллача на ехка Iемараша шура ца яла е лаьгIъе тарлургда. Цкъаза дIаяла хIама йоацаш виса тарлург мадий.

Шоай дараша хьожаш санна доахана гIулакх ду скотникаша Омаров Махьмудеи Тепсуркаева Зараси. Цар доахан дика доажаду буц кхоачаспачарa кхычахьа е дугаш. Геттара дукха когаш тIабеттийте буц йохайтац.

Телятникашта юкъе дика къахьег Джабраилова Маймунта Iаьсашта дулх тIаккхтийтара план шолха кхоачашъю цо.

Къахьегам дика вIаштIехьбаккхарах, болхлой йоакхо ярах, цар кхетами бехктокхами лакхбарех беркат даьлар. Даудова Маликас июнь бетта кхоачашйир шура яккхара шера план. Ниттта кхычар а яь. ХIаьта коллективо из кхоачашъергья июль бетта.

Дехача шинаргара 1800 килограмм яккха л тха план, йоах начальника. — Оаха йоаккхаргья 1700 килограмм.

Бокъонца дола боахамаш массаза а перспектива йолаш болх беш да, гаьнна дIахо хьеж, еррига торонаш лархIа а лоархI. Черкасски области хьайбаш леладераша дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, даьхнача хьалхарча шера доахаштара хIера Iатта сих 1700—1800 килограмм шура яккха лерхI комплексе, шоллагIча шера — 2500—2800 килограмм, кхоалагIча шера 3200—3500 килограмм дIахо йолача хана 4000 а кхы дукхагIа а килограммаш шура йоаккхаргья. Из бокъонца бeь зоотехнически лоархIам ба. Из кхоачашдергда къахьегам дика вIаштIехьбаккхарца, комплекс материально Iалашъярца, эггара хьалха динача доакъарца а еш.

Совхозе хIанэ комплексал совгIа кхы а кхоъ шурий-товарни ферма я. Массехк шу даьлча хьайбай продукци яккхара хьакъехьа керттера хургья комплекс.

Дукха дика гIулакхаш да коллектива а хIара болхлочуе а. Къаьстта ела доагIа къахьегамхой династеех. Уж укхаза тIехьа-тIехьа дукхагIа хул. Даьна уллув дIаотт воI, нанна уллуе — йоI. Из эггара хьалха дIадоладаьд комплекса начальника Джабраилов Мохьмада ше. ХIанэ из волча болх беш ва цун виъ воI: Мувси, Iийса, Мустуи, Муслим. Кхо воша осеменатораш ба, эггара зIамагIвар — скотник.

— Тхона дика хет, — йоах воккхагIволча Мусас. — тха дезала массане а юкъарча толаме дакъа лоацаш. Тхона массанена а бера хана дена дезаденнад хьайбаш. 12—14 шу даьннача хана дезз доахан леладе доладеннад тхо. Тха да цу хана скотник волаш болх беш вар. Тхо долхар из волча кастаста ферме, доахан доажаде новкъостал дора цунна. Ниттта цу балхага даьлар тхо. ХIана из кхыча балхаца хувцаргбац оаха, безаденнаб тхона. Курсаш а пхьа осеменатораш хиннад тхох. ЗIамагIвола Муслим юрта боахама институт яккха дагa ва.

Цу виъне совгIа цу комплексе болх беш я цар нана Хунисат, цар йижарий Марени Маликел. Уж кхоалагIча ферме дояркаш ба. Верригa а бархI саг ва цхьан дезалера цу боахама хьайбаш леладеш.

БархI саго бетта мел адапи эц гаш, аьнна дагадох.

— Ши эзар, ши эзарл ах эзари сом, — йоах Мохьмада.

Ший династи дIайолаеш ва зоотехник Абасв Леча а. ХIана цун воI Рамзан вена комплексе скотникал болх бе.

Доккха мe хул хьайбаi боахаме балха хьадоагIаргда вож бераш а, — йоах Лечас.

Ниттта йола коллектив я шурий комплексе болх беш. Из республиканская Сийлен улга тIа яьккхай. Цо лелаю коммунистически къахьегама коллектива цIи.

А. КУИМОВ.

ДУКХАГIЕИ ДИКАГIЕИ

КПСС XXVI съезда решенеш кхоачаш я еш. Нохч-ГIалгIай гишлонъеча управленена чуйоагIча Грозненски аьшкбетона конструкцей заводе дукха балхаш ду укх тIеххьарча хана арахеца продукци дукхагIеи дикагIеи хилийтара. Аьшкбетона конструкцеш арахецача цхьоалагIчеи кхоалагIчеи цехашта реконструкци яьй. Арахеца йолаьй «КИС-04» серех йола каркасно - панельни конструкцеш. Царех хьалдот тайп - тайпара дола общественни цIенош. Царех я деша даха ха йоацача берий учрежденеш, школаш, техникумаш, профтехучилищаш, торговле, юкъарча кхачан учрежденеш, бытен уахцIеноши объекташ, кхыяраш.

Заводе ниттта болх беш я колоннаш хьеара йола цехаш, керда линеш. Цига хьаш ригелеш, пенашта йола панелаш, перекрыте плиташ, лестнични марша. Уж арахецара мел эшача тайп-тайпарча оборудованеца Iалашъяьй цехаш. Аьшкбетона каркасаш арахеца производство карасрзаьяь. Укх шера чура пенаши йоккъаши хьалйоттаргйола изделеш арахеца лерхIаш я укхаза. Ялхайттазэ вIаштIардаь цIенош хьалдоттача эша продукци а арахеца йолаеш я. Из хьалха укхаза хьаеш хинначул хозагIа а дикагIа а хургья.

Г. СТЕФАНЮК,
Грозненски аьшкбетона конструкцей завода керттера технолог.

НОВ. Д. К. КУЧКАЕВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР IИЛМАИ ТЕХНИКАИ ЗАСЛУЖЕННИ ДЕЯТЕЛЬ» ЯХА СИИЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Керда техникеи технологии кийчъечеи балха юкъейоалаечеи доккхий гIулакхаш карагIдуваларах, эффективни Iилмаи болх барах «Нохч-ГIалгIай АССР Iилмаи техникаи заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла Кучкаев Диль Климетдиновича — мехкдаьтта промышленноста Къулбаседа-Кавказски паччахьалкхен Iилма-толкхамен проектни института директора заместитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

НОВ. В. П. СПИВАКА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГIИШЛОНХО» ЯХА СИИЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика мехкдаьтта промышленноста объекташ хьалъеча доккхий гIулакхаш карагIдуваларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни гIишлонхо» яха сийлен цIи лойла Спивак Василий Ивановича — «Грознефть» яхача объединене дIа-кха лелача механизированни колонна газосварщика.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

НОВ. В. А. КУЧЕРЕНКОНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ГЕОЛОГ» ЯХА СИИЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика мехкдаьтта геологе даькъе доккхий гIулакхаш карагIдуваларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни геолог» яха сийлен цIи лойла Кучеренко Виктор Александровича — «Грознефтегеофизика» яхача треста управляющега.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

НОВ. Х.-А. А. МИСЕРХАНОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ТРАНСПОРТА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИИЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Автотранспортаца мовхьаш дIа-юха кхахьара даькъе доккхий гIулакхаш карагIдуваларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла Мисерханов Хьасан Абдул-Азимовича — «Грознефть» яхача объединене технологически транспорта Старогрозненски управлене автомобила водитела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

НН. С. С. БАБКИНА, Д. Д. ГАБАЕВНА, А. Д. ДЕМЕЛЬХАНОВНА, З. А. ПИЛЮГИНАНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИИЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Паччахьалкхен плани социалистически декхарацш кхоачашдеча доккхий толамаш дахарах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Бабкин Степан Стефановича — «Севкавнефтепереработка» яхача объединене Грозненски газ чахкйоvхача завода вокхагIволча оператора.

Габаев Донку Дадаевича — «Грознефть» яхача объединене бурув тохара балхий Грозненски управлене вокхагIволча инженера-технолога.

Демельханов Алхазар Докаевича — «Грознефть» яхача объединене технологически транспорта Грозненски управлене водитела.

Пилюгина Зинанда Александровнана — «Грознефть» яхача объединена бурэама контора инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

НН. М. Е. КУЛИКА, П. А. РАДКЕВИЧА, М. ХАРОНОВИНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МЕХКДАЬТТАИ ГАЗОВИИ ПРОМЫШЛЕННОСТА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО» ЯХА СИИЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика мехкдаьтта промышленность дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдуваларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи газовии промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла:

Кулик Михаил Евдокимовича — «Грознефтегеофизика» яхача треста Грозненски промыслово-геофизически контора директора.

Радкевич Петр Антоновича — «Грознефть» яхача объединене отдела начальника.

Харонов Максим — «Октябрьнефть» яхача мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене скважинашта капитальни ремонт еча цеха бурильщика.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный,
1981 шу, 20 июль.

ПАРТГРУППАШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

МАССАЙОЛЧА ЗВЕНЬЯШТА ЮКЪЕ БУВЗАМ ХУРГБОЛАШ

Отчетно-хоржамий собранеш кийчъяра, уж чакхъяхаре, партийно-организационни болх кердача лагIа тIа боаккхаш тоабара дика аьттув болаш гIулакх да партс Ленински райкомо дIадоладаьр. «Автоспецоборудование» яхача завода партгруппашка отчетно-хоржамий собранешка коллективно дакъа лоацаш хилар райкома бехктокхаме болхлой.

Укх деношка заводе хиннача совещане дийцар партийни влияни чIоагIъяра коллективно беча партийни балхах дикка пайда боалилга. Парткома членаша, цехий парторганизацей секретараша, берригача коммунисташа могайир цу тайпара йола форма. Лакхехьа латтача партийни комитетах лохерча партийни звеньяштен юкъера бувзам чIоагIбу цо. Отчетно-хоржамий кампани йолча хана а доацаш, цу тайпара цхьана вIашагIкхетилга каст-каста хилча бакъахьа хетар царна.

«Автоспецоборудование» яхача завода № 4 йолча цеха дикагIйола участок лоархIаш я механически участок. Укхаза болх беш волча 11 коммунистах хIаравар партийни поручени йолаш ва, шоашкара масал а гойташ къахьег цар, дукхаенеша хана хьалха кхоачашъяьй 10-ча пятилетна заданеш. КПСС XXVI съезди сийна тIаийна социалистически декхараш.

Даьр а динза дисар а белгалдоаккхаш, хIаранегара доагIар цIенхаштта хьадехаш чакхъяьлар механически участка партгруппа отчетно-хоржамий собрани.

Заводе эгара хьалха бригадин хозрасчет юкъейоллаьрех а механически участок, бакъда, реорганизаци яр бахьан долаш цхьайола бригадаш дIаьяьний, хIаьта уж юхаметтаоттаелга чIоагIа мела лел. Тайп-тайпара профессеш нара а ерзаьь, цхьа наряд а йолаш массане болх белга пайдене долга практико хьахьекхад. Дика дIадоладаь гIулакх юкъагIдитарах бола бехк цеха партийни организаце хинна а ца Iеш, завода партийни, профсоюзни комитетий а ба.

Собране къамьал даьча коммунисташа белгалдаьккхар хIана къаьст-къаьстта болх беча токараша хьалха бригадашка санне дукха а дикал лакха йолаш а продукци ца лулга. Коммунисташта проблема къоасталургья аьнна хет комплексни хозрасчетни бригадаш вIашагIъехнача. Цу гIулакхо цхьа технологически процесс а я, шоайна ювзаргъяр механически сборочни цехаш, смежникий бехктокхам айбергбар. Ритмично болх бе йолалургьяр производство, арахецача продукце дикал лакхлургья. «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта!» яхача боламо дIадехар хоадамболлаш кхоачашделга вIаштIехьдоаккхаргдар цо.

Таханарча дийнахьа укх шин цехе латта гIулакхаш цхьатарра дац. Масала, бутт чакхболлаш механически цехо хьачуила йиш я ше арахецача продукцех дукхагIа йола оатхаташ, уж хила йиш я комплект йоацаш а. ХIаьта а цу цехо план кхоачашъялга лоархI, болхлошта премеш тел. Сборочни цехе этта дьал кхыча бесса да. Бут чакхбала дукха ха йиса яц мичча бесса кхоачашъяь а план кхоачашъе гIерташ ха ца лоархIаш халача а этта къахьега дезаш ба укх цеха болхлой, хIаьта арахецачи продукце дикал а лоха хул. Цхьайолча хана дерригача производственни задании кхоачаш ца еш юс. Цудухьа ерригa а продукци арахецачьа станочникий балха мах бе йиш яц, аьнна собране кертагIдаьккхар доагIаш а нийса а дар.

Собране къамаьл даьча халкъа тIахьожама группа председатела А. А. Спесивцева аьлар къахьегама а производственни а дисциплина чIоагIъяра партгруппо доагIаш бола теркам тIалоаттабаьбац. Балха ший ханнахьа хьа ца ахар, прогулаш хилар бахьан долаш дукха ха йоаю. Шийханнахьа хьа ца даьр хьаде гIерташ штурмовщина хул цехашка, салоIача деношка а болх бе безаш хул. Укхаза эгара новкъа дер да цхьабола кулгалхой из ништта хила доагIаш санна хеташ сатийна багIалга. Кхы а харцахьа лархIа дезаш да прогульщикаш, болх бе беззача тайпара ца бераш цхьайолча хана бехктокхаме ца оаш бутилга.

Болх тоалургбац аьнна хеташ дар керта чура цIендаь дIадаккха деза. Укхаза эгара хьалха оаргагIбовла беза кулгалхой-коммунисташ.

Арахецача продукце дикал айяра уттаю мероприятеш кхоачаш ца еш, заводе йиш дуккха моттигаш я, аьнна белгалдаьккхар доклада тIа. Расточника В. Н. Василиева бехк баьккхар технически тIахьожам лоаттабеча отдели балхахоех, геттара кIезига хул уж участке, — аьлар цо. ХIаьта боагIаш хилча а оатхалий бIарча партийнаьльлча мара багIац. Цар дехар да брак яргйоацаш производственни процесса хаддаза тIахьожам лоаттабелга. Датадохарах аьлча, участке цхьа сег мара вац шийдикала тамагIа долаш. Дикал лакха йола продукци арахецаш, цхьаккха а тайпара гIалат даккха йиш йоацаш къахьегаш я Урусова токарий бригада, хIаьта а шийтамагIа долаш яц из. Из ца хиларах бехке я технически тIахьожам лоаттабу отдел, цхьацца бахьанаш а доахаш тIехьидоах цо из гIулакх къоастадалга.

Цеха а завода а кулгалхоша дукхаза дийца дале а, къахьегама хьалаш тоадара, предприятена реконструкци яра, йолча торонех дикагIа пайда эцара де дезар хIана а даьдиц. Оборудовани геттара тишъенний, из тоае кхоаца ремонтни служба, хIаьта мадарра аьлча, тоалургйоацаш къаьна а я из. Цунца цхьана эшаш йола инструмент, кхыбола кхоачам ца хилар бахьан долаш шоаш моргаш нхы йоаца башха-дина автоматаши-ахавтоматаши сайца латт, царех хIараяр дукхача токараша бу болх бергболаш а я. Заводе станочникаш тоъаш боацилга хайча кердача станокашка болх байтилга геттара боккха лоархIамболаш гIулакх дар.

Коммунисташа цIенхаштта бехк баьккхар завода технологех. Производственни участкашца бувзам бац цар, технологи тоалрах лаьца болхлоша лхачунга ладувгIац, рационализаторски предложенеш шийханнахьа юкъейоалаяц.

Собране дукха дийцар идеологически балхах лаьца. Участке мел бола коммунисташ хьехамчаш лоархIаш ба. Цхьабакъда, берригаш а бац кагирхоашца болх беш, комсомольски собранешка ахац, общежитешка бахача болхлошка фу хьал да хац. Болхлой къонача класса кхетам лута юстара латт цхьабола кулгалхой а.

Участкашкеи бригадаш нее яхь йоаржаеча а дукха кхоачамбоацараш да. Яхьа экрана тIа бань болх шийханнахьа хьахьоктац, яхьа итогаш еча хана арахийцача продукце дикал, къахьегама дисциплина ца лоархIаш а моттигаш хул. Участке кIезига я гойтара агитаци, хIаьта йолаш яр а коллективна хьалхашка латтача декхаращца дукха ювзаенна яц.

Собране белгалдаьккхар уставо дIадехар кхоачашдера хIара коммуниста бехктокхам айбе безилга. тIаийдеча соцамаша де дерхIар кхоачашдара дикагIа тIахьожам лоаттабелга.

Собране тIаийцача соцам тIа белгалдаьккхад политически а организаторски а болх тоабере партийне групп де дезар, къахьегама коллективна гIулакхашта цо дукхагIа влияни елга.

А. СКРИПЧЕНКО,
КПСС Грозненски горкома оргтодела заведующе заместитель.

АВИАТОРАША БОЛХ ТОАБЕЛГА ДУВЦ

Грозненски авиапредприяте транспортни авиаэскадрилья партийни группе укх деношка отчетно-хоржамий собрани хилар. Отчет еча юкъагIа коммунисташ хьалха а латташ дика къахьийгад коллективо. Паччахьалкхен план кхоачашъеш, ккерамале Iалашъеш графикагIа лайннай самолеташ.

Толамаш доахача керте лаьттаб коммунисташ фецарча кемай командираш М. М. Хашагульгов, А. М. Цамаладзе, В. С. Роико, В. Н. Панов, Ю. А. Чураков, кхыбараш. Цунца цхьана отчетно-хоржамий собране къамаьл даьча коммунисташа белгалдаьккхар болх лерттIа вIаштIехьбаьккхача уж хьокхамаш кхы а лакха хила йиш йолга, экипажаш вIашагIйоххилга тоаде дезилга.

Авиатораша шоай отчетно-хоржамий собране дийцар авиадоагора, кхычуи кхом бе безилга. Экономе режим тоаелга дувцаш къамаьл дир коммунисташа А. Г. Полякова, В. П. Лященкос, В. В. Фадеева. Коммунисташа чIоагIа сагота а болаш дийцар авиапассажираштa гIулакх делга авиапредприяте геттара эсала латтилга.

Хвоттам мичча бесса бале а, чIоагIа лоархIаме да пассажираш хаддаза дIа-са кхуьйлилга. Собране белгалдаьккхар шоай профессиональни говзал цахадлаш лакхъеш хьабоагIача летчикашта коммунисташта Л. Г. Поляковна. Ю. А. Чураковна, кхычарна метеохьалаш мичча бесса дале а, самолеташ делае боккъо еннилга.

Тахан советски наьха эгара лоархIамегIа дола дош — машар лорабелга. Шоаш хьадаьккхар машара фонде дIачу а луш, цхьан дийнахьа болх бе лаьрхIар авиатораша.

Авиаэскадрилья коммунисташ шоай балха тIа дола кхоачамбоацараш дIа а доахеш дийцар КПСС XXVI съезда решенеш вахаре кхоачашъяра де дезар, болх тоабира тIаберзабаь соцам бир.

В. А. ОПРЫШКО,
Грозненски авиапредприяте транспортни авиаэскадрилья парторг.

Грузински ССР. Республике йоккха моттиг дIалоац чайни плантацеша. Чайн субтропически культурайн Ерригсоюзни Iилма - тохкама института болхлоша шерра производствана юкъедоаладе могадаьд «колхида» яхача чая керда сорт. Из белгала да хоза хьаж йоагIаш, чам болаш хиларца. Цун бос Инде лоаман районашка хулача чайна тара ба.

«Колхида» хьувкъамга диллача шозза тIех да долаш долча дикагIча сортел, цул совгIа, чая лорд йоккха я, цудухьа механизированни а кулг-кара а чуэца аттагIа из.

Итт балл йолча системагIа «колхида» мах бича 5,75—6,25 балл яьккхай цо. ДикагIдола советски чая сорташ — «Грузе букет», «Азербайджана букет», «Краснодара букет» — 5—5,5 балл мара йоацаш да.

ЦхьайтталагIча пятилетке чая керда сорташ хурда 2500 гектара тIа.

СУРТА ТIА: чай вегетативно дебадеча Чаквски питомника керттера агроном Магрелидзе Александри (аьрдехьарвар), Iилма-тохкама института селекцеи семеноводстваи отдела заведующи Кутубидзе Вахтанги чайни плантацешка.

Н. АНАСТАСЬЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

РУЗКЪА ДЕБАДЕШ

Дукха ха йоацаш кепатеха арабаьннача «Бийдала, доагора-энергетически, кхыйола материальни ресурсаш кхоаран царех дикагIа пайда ийбарен болх чIоагIбара» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцама жоп а луш, цхьайттагIча пятилетка шерашка кхом баран хьурмат даран тIаерзаь йола мероприятеш белгалъяьхай «Красный молот» завода коллективо. Царех я прогрессивнегIа йолча способех заготовкаш хьае йолаяр. «4Р» яхача насоса плунжераш машина тIа отлика а еш хьяр, горизонтальни аппараташка металлическичарна метта бетонни опорех пайда ийбар, фонтанни арматура, «9МГР-73» буровой яхача насоса, «4АН-700А» яхача насосни агрегата изделеш хьаеча Iаьржача металла проката метта болата турбех пайда ийбар, ништта кхыраш. Пятилетка шерашка изделеш хьаеча дIадохийта металл кIезигагIа хилийтара, Iаьржача металла прокатa метта заменителаш юкъейоалаяра тIаерзаь машинашъераш чакхъяха оттаьй 29 йоккха мероприяти. Этапех чакхйоахаргья уж. Ийллачатхана а йиза а уж чакхъяхийтара бехктокхаме бола специалисташ къоастабаьб. Царех я завода керттера металлург А. С. Лашинская, керттера технолог Н. Пейсахов, керттера конструктор А. Д. Одиноченко, кхыбараш.

Уж мероприятеш чакх а йоахаш, завода машинашъераша цхьайтталагIча пятилетна шоллагIча шера кходе дерхI 1286,6 тонн металл, кхоалагIча шера — 1566 тонн, диълагIча шера — 2115 тонн, пятилетка тIехьарча шера 3700,5 тонн металл.

Гуш махиллара, завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха шоашта хьалхашка оттадаь декхараш доккхийи бехктокхамен да. Уж толамаш кхоачашдари мел эша кхоачамаш торонаш йолаш я заводе. Хан-ханнахьа укхаза чакхйоах кхом баран хьурмат даран, ништта рационализаторски болх дикагIа вIаштIехьбаккхара тIаерзаь йола конкурсаш, хьажараш. Общественни организацей викалаша, халкъа тIахьожамхоща цхьана дакъа а лоацаш рейдаш ю бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кIезигагIа йоаййтара, тIагIертта къовсам лоаттабу брак ераша. Металл ихо а деш болх беш болча машинашъераштa премеш тел.

Дукхача хана дена дIамигчун а воккхачун а кхом баран хьурмат даран даькъе йоккха опыт а йолаш къахьегаш ба предприяте болхлой, инженерно-технически болхлой, халкъа контролераш. Цу лоархIамеча балха тIа хьинаре дакъа ца лоацаш цхьаккха цех е халкъа тIахьожамлой группа яц заводе. Масала, хьалха дIалхача хана цхьоалагIча цехе нувхашца дIаккувсаш эзхьа йоайора металлически отходаш. Цу цехерча халкъа тIахьожамхой группа еннача предложенех нувхашцара металлически отходаш магнитни плитаца хьакъеста а еш, царех производстве пайда ийбергбола гIулакх вIаштIехьдаьккхар. ХIара бетта юкъера лаьрхIача цу цехе кходеш дола метал 34 тонн да. Номер 5,17 йолча цехий халкъа контролерий инициативагIа листовой прокат раскрой елга хийпар, отходех дикагIа пайда а ийбеш. Цу гIулакхо а вIаштIехьалийтар цу шин цехе бетта кходеш дола метал 30 тоннага кхачийта. Дукха балхаш, даьд №№ 2, 16 йолча цехий контролераша брак ца нийсъялийтара, совлен наковкашкеи штамповкашкеи дIаухийташ дола болата чони кIелигдара. Из бахьан долаш дикка кIезигъеннай цехашка хулаш хинна брак, дIаухийта болати чоня. Кхом баран хьурмат даран тIехьа кхыча цехашка а уж санна деш долча балхех лаьца кхы дукха масалаш доаладе йиш я.

Укх шера дIабахача ялх бетта заводе юкъедоаладаьд прогрессивни комбинированни раскрой елга. Цо вIаштIехьдалийтад ах шера 160 тонн метал кходе. Листовой болатах хьаеш йола тайп-тайпарча аппаратий корпусаши пхонаши диткъагIа долча болатах хьае йоляраx цу юкъа кходаьд 38 тонн болат. Мехкдаьттааппаратурни цехерча отходех пайда ийбе болабарах укх шера кходаьд 120 тонн аьшк. Iаьржача металлий проката метта болата турбех пайда ийбе болабарах, Iаьржача металла прокатах хьаеш хинна бортови йоаца «48-8М» яхача втулкашта метта юкъейоалайир грязеви насосий втулкашта лаьрхIа йола турбаш. Цу мероприяте духхьала ах шера кхоайтар 480 тонн метал. ДIабахача бархI бетта завода коллективо ерригa кходаь метал 881,2 тонн хилар. Из хул пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул дикка дукхагIа.

Шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда а ийбеш, производства эффективность лакхъяра тIагIертта къовсам лоаттабеча завода болхлоша тIеккхоачашъяьй цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера ялх бетта дерригача технико-экономически хьокхамий пачхахьалкхен плани тIаийца социалистически декхараш. ДIадахача шера хьалхарча ах шера маьхала лаьмхачул ялх процент дукхагIа маьхала яьккхай товарни продукци укх шера цу юкъа, арахийца залови продукци 5,3 процент дукхагIа я, къахьегама оясарле соакна укх хай хиначул 6,6 процент лакхъеннаб. Арахеца мехкдаьтта промысловя оборудовани 12,4 процент дукхагIа хиний. ТIа мел хийтта продукци арахийцай къахьегаш бараш соакна хиннарел кIезигагIа а болаш. Кооперированни экспортни поставкаш яра ах шера план а толаме кхоачашъяьй.

Б. КОСТОЕВ.

КИЕВ. УССР Iилмай Академе Е. О. Патона цIерагIча электросварка Института Iилмахошен специалисташа кийчъяь металлаш вIашагIхоттара прогрессивни технологи балха юкъейоаланзах бах варгвоаш чIоагIа гIулакх даьд мехка экономика дегIайоалаяра. ТIехьарча ткъаь шера дуговой электросварка керттера ярех хинна дIаэттай металлически конструкцеш хьалъеча, из юкъеенай энергетикана, трубопроводни транспорта, машинашъеча, гIишлош хьалъеча. Цунна тохкамаш даьд космосе а хиш кIалха а.

ИттлагIча пятилетна шерашка институто кийчъяь кхоб Iаь совгIа разработка балха юкъейоалаярах баьнна экономически пайда 800 миллиой сом гаргга ба.

Института коллектива толаме болх беш я кердача тайпара сваркаш яра даьнъе а — лазерни луча, энхама, трене новкъосталца, ништта кхы дIахо а.

Шерра балха юкъейоалаяьй электрометаллурге процессаш. Цар лаьде латт тоха сварочни источникаш юкъейоалаяр.

СУРТА ТIА: воккхагIвола инженер В. А. Куддай электронни фигурни пучокаца сварка технологи ийсъеш ва.

А. ПОДДУБНЕ, Ю. МОСЕНЖНИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ШОАШКАРА ХЬОКХАМ А ГОЙТАШ

Старосунженски юртсовета исполкома председатель Р. Цагараев фермера воагIа... [illegible] дIа-са а волавенна цо аьлар:

— Дика болх бу тха нахо кхашка, фермашка, массайолча участкашка, шоашкара масал а гойташ къахьег тха депутаташа. Доярка Хожбахмадова Закият... Ленина ордена кавалер, мастераштa юкъе мастер. ХIана хIара Iаттагара пхи эзар килограмм шура йоаккхача наькъ тIа я из. Мишта вIаштIехьдоал ништта толамаш даха, хьай къайленаш ювцал, аьлча шено а йоацаш жоп лу цо:

— Цхьаккха а тайпара къайле яц, хьайбаш дика кхоабилгеи царна лерттIа гIулакх делгеи мара.

Е хьожаргда вай коммунистка Хусанова ПаьтIамата миштa болх бу. Малав тха юрта тахан из ца йовзаш: хьинар дола кхалсаг, дукхача берий нана, производства дика организатор. Итт шу совгIа ха яьккхар цо баьцадaараш кхедеча бригада кулгалдеш, социалистически яхье хIара шера хьалхара моттигаш йоахар цо. ХIанз ПаьтIамат рабочкома председатель я. Дика хов баьцадaараш леладечарна шаар фуд, новкъостал ду царна, социалистически яхье даьха толамаш шерра дIадовзийт. Беркате къахьегарах цунна дуккха а совгIаташ тийнад. Царна юкъе да пачхахьалкхен совгIаташ: «Знак Почета» яха орден, «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие» яха медалаш. Совхоза болхлоша дуккхаза а хийржай из моттигерча совета депутатла, сийлеща чакхдоах цо шийна тIадилла моллагIа общественни гIулакхаш. «Юбилейный» совхоза парткома а юртсовета исполкома а член я П. Хусанова.

Дукхаханахьа бIарг кхоач ПаьтIамата. Совхоза берий беша болх исполкоме бувца оттабаьр из яр. Бакъахьа дир цо из. ДепутаташтаIдIахайтад помещенена капитальни ремонт е эзилга. Ремонт елга тIадиллар «Юбилейный» совхоза. Берий беша де мел дезар даьдаллалца тIера яьланзар ПаьтIамат.

Депутата Хусановас вIаштIехьдаьккхар совхозе берий майдa хулилга, хьайбаш леладечарна кхачан продукташ лоаттаелга, дуккха а кхыдар.

Депутата шийгара гойташ дола масал... Боккха лоархIамболаш да-кх из! Баьцадaараш леладеча бригада бригадирагара, депутатагара С. Мадаговгара дийхар Iан замалахьа шурий - товарий ферме болх белга. Цу гIулакха дукха уйла ца еш, раьза хилар из.

Цигача йолча депутатски группаша [illegible] дийллар цунна. Фермера гIу[illegible] хьинаре къахьегаш ба депутаташ доярка М. Уцнева, фуражер З. Масаеви, шофер У. Ибрагимов, кхыбараш.

Халкъо хержарий вахара деналера позици йолга хьакьокх цар депутатски декхараш кхоачашдарга хьежжа. Цу гIулакха хьокхам луш я «Юбилейный» совхоза директора, Къахьегама Цеча Байракха шн орден леладеча Х. М. Витушева кулгалду юрта боахама массазара комисси. Из комисси хаддаза хьоьг кхашкара балхаш чакхдахара техника мишта кийчъяьй, хьувкъам мишта чуэц, хьайбаш Iангара мишта доах. Хаддаза йоакхо ю механизаторий, баьцадaараш леладерий, хьайбаш леладерий къахьегама а быта а кьалаш тоадара. Депутата Х. М. Витушева дIарах, юрта боахам тоабарах дола дош дуккхаза а дийцад исполкома заседанешка, юртсовета сессешка, хоадамболла декхараш тIаийдаьд.

Дика оамал я вай депутатий — вахара новкъарле мел ечунца машар боацаш къовсам лоаттабелга.

Цхьа ха яр исполкоме каст-каста жалобаш ухаш. Цар дувцар Старая Сунжа, Беркат-Юрт яхача юрташка бахача наха медицински гIулакх чIоагIа эсала ду, яхаш. Совето тIадиллар депутаташтa И. Медиевнеи З. Шипыконеи из дош тохилга. Гучадьлар нах бахьан доацаш ца летикъилга. Дош юртсовета сессе дийца а дийца де дезар дир. Больница помещенена ремонт йир, эшаш йола медицински персонал хьожайир.

Юртсовета депутаташ халонех къехкац, халагIа бола мухь цар шоай белажаш тIа бул. беррига шоай низ тIабохийташ къахьег КПСС XXVI съезда решенеш вахаре кхоачашъяра.

ХIара шера тоалуш, хоалуш йоагIа Старая Сунжа, Беркат-Юрт яха юрташ. ИттлагIча пятилетке хьалдаьд болхлошта лаьрхIа керда цIенош, тIехдина столови, студенчески къахьегама лагерь. Кхоачашдаьд хьаркархой дукха наказаш: тоадаьд наькъаш, юрташка газ чуюлаш латт.

1980 шера а иттлагIча пятилетке а социалистически яхьа итогех котало яьккхай «Юбилейный» совхоза коллективо, цунна еннай РСФСР Министрий Совета а ВЦСПС а карара хара тела ЦIе байрах.

С. ЛОРСАНУКАЕВ,
журналист.

IИЛМАИ ТЕХНИКАИ ГОРИЗОНТАШ

ЧIОАГIА ГАЗ: ЛЕХАРАШИ ПЕРСПЕКТИВАШИ

Советски Iилмахошта гучаьннай хьалхагIа йовзаш ца хинна газий свойство. Цхьа къаьстта йоагIаш температурех давлении йолча нийсъелча чIоагIъяла а цхьан моттиге гулъяла а йиш йолаш хиннайовй уж. йоалла моттигаш караерзае йодаьй вайцига, хетаргахьа, тIехьа тIайоагIача хана углеводородни бийдал йола лоархIаме моттигаш хургьи царех, — йоах СССР Iилмай Академе СибарегIарча отделене Якутски филиала Президиума председатела, СССР Iилмай Академе члена - корреспондента Черский Николай Васильевича. Газогидратни лоаттаме я оалача углеводородий запасаш вай планета тIа кIора, мехкдаьтта моллагIа йолча газа ерригача запасел дукхагIа я.

— Фу я газови гидраташ яхараш?

— ДIатIахьежача уж цхьа баьцча, чакх са ца доагIача шана тара я. Уж хьахул лаьттан чкъора чу мадарра аьлча, цун лакхерча осадочни чкъора тIа метан, этан, пропан, кхыйола газаш хьа вIашагIа а кхийтте 0-гара 250 кхаччалца атмосфери шийла е дукха шийла йоаца температурех — Цельсе 20 градусага кхаччалца — йолча хана. Гидрата цхьан объема чу 200-вега кхаччалца газа объемаш хошаргья, моллагIа долча хьалашка хин цхьан кубометра чу хьалла мара дIеэлац йиь кубометр совгIа йола Iалама газ.

Яьча расчеташа хьахьекхар планета хий а доапаш лаьттан тIехьен тIа 27 процент хулача моттиге лаьттан чкъора чу чIоагIа газ хьахила дика хьалаш долаш хилар, керттерча дакъе масса а гIор йолчел ца латтачен, хIаьта ништта Дунен океана пхон 10 дакъах нийс дакъ тIа а. Газогидраташ промышленни хьисаце хьаIара йола лаьттан перспективни территори я СССР ерригa Къулбаседе (мехка лаьттан тIехьенах ах гаргга), Канаде — 63 процент, Аласке — 75 процент, хIаьта ништта Гренланди, Антарктида.

Якуте я дунен тIа эггара дукхагIа шIаккха ца яша гIор, цудухьа из территори чIоагIа газ массе а оагIорахьа тахкара йола Iалама геттара дика йолигоя я Якутске. СССР Iилмай Академе Сибирски отделене Якутски филиала Къулбаседа физико - технически проблемай Институте йIаьхача хана дейз болх беш я газовой гидратий лаьрхIа йола отдел. Газогидраташ йоахка моттигаш болх бе йолалийтара практически дешашка хьожаш я дукха ха йоацаш йилла Къулбаседа гори гIулакха институт.

— Сенца дувзаденна да Дунен океана пхон тIа гидраташ хьахила мегаш йола дукха моттигаш хилар?

— Фордийи океанийи пхон тIара хий шийла а давлени лакха йолаш а хиларо хьахулийт пхон тIерча тIоапашка газогидраташ хьахилара эша геттара дика хьалаш. Мадарра аьлча, уж цига йолга вай Iилмахошта гучадьннад, цар Iаьржача форда букера лаьтта даьккхар, цунца туш яр гидрат.

Фордийи океанийи пхон тIа йолча чIоагIача газа прогнози запасаш эзараш триллионаш кубометраш я.

ЧIоагIача газах пайда эцара геттара йоккхий перспективаш практически йолалийта эгара новкъагIдар фуд, хьона хетачогIа?

— Газогидраташ йоахнача моттигах пайда эцар. Iилмахоша яхачох чIоагIа газ дукъаялийта еза тIоапашка, бешта аьлча, моллагIа яр санна газ хьахилийта еза цох. ЧIоагIа йолчара газ паргIатарча хьал тIа йоаккхаргья тIоапа давлени лохъеш, температура лакхъеш, е тIоапашка айтигидратни йовлаш — тухз, спиртий маркхалаш чубохийташ.

ХIанз газогидраташ йоахкача моттигашка болх дIаболабар дувзаденна да дикка йоккхий технически галонаши кхы тIа а дIайохийта материальни затраташи хиларца, хIана аьлча, тIоапа давлени лохъеи температура лакхъеи чIоагIа чоалхане хIама да. СибарегIарча геологаша даьча геофизически тохкамий материалаша гучаяьккхай газогидраташ йоахкаш хила сарлургдола 30 гаргга моттиг, бакъда, цхьанних мара пайда эцац — из Красноярски края къулбаседера Мессояхски гидратат йоаккхар. Из дунен тIа эггара хьалхара я. Пхи шу совгIа ха я цо Норильска газ лоаттаю.

ХIаьта Дунен океана букера газ яккха йиш хургьаш хIанзарча дегIаенача техникага диллача потребителга газ дIакхачийтара проблемаш къоаста ца йича. Ше йоаллача газ кхоачъяра, гидраташ хила кIалхарча контейнерашца дIаккхаьийтара варианташ йолаш я, бакъда, ниша а вешта а фордий бухера газ яккхар йоккхийча капитальни затратвшка дувзаденна да.

Маца гаргга гIоргорда вай чIоагIача газах пайда эцара проблемаш къоастаяра?

— Газогидраташ геттара йоккха кхоале йолаш я, бакъда, вай хIанз долалуш мара дац дукха йола теоретически практически проблемаш къоастае. ХIана чакхъяьккхай керттерча идеяйи методийи Iилма лостама, хьахилара а разработкай а яр хиларах тарра проблема оттара бехктокхаме этап. ТIехьа тIайоагIа юкъарен прикладни характера дешаш кIоаргагIен бокъонцен доваара этап — из кхы аттагIа яц, дхьабакъда, йIаьхагIча хана я — бакъда, практически беркатегIа хургйолаш я.

Укх гаргарча пхийтта — ткъаь шера газогидраташ производственни масштабе яхара айхха дIатIагIоргда.

Беседа яьй

ЖУРАВЛЕВ Виктора,
АПН корреспондента.

«Чечингобувьбыт» производствени объединене эгтара дикагIа лоархIачарех цаI я заготовщица, коммунистически къахьегама ударник Крылова Татьяна. Ше кийчъечa продукцена юкъе цхьаккха тайпа брак а ца нийсйолуш, хIора сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цо. Хьинаре къахьегарал совгIа общественни балха тIе а диэза дакъа лоац цо. Профсоюза цехкома декхараш даим цIена кхоачаш деш хьайоагIа из.

СУРТА ТIА: заготовщица Т. Крылова.

З. БАТЧАЕВА сурт.

БРИГАДНИ ПОДРЯДАГIА

КОМПЛЕКСНИ ЯЛЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

«Пищемаш» яха завод йоагIа а йоагIаш лерхI Шьола района индустре флагман. Из коллектив дукхаза а республикански Ерригсоюзни социалистически якъе котийннай. Цига барттайна къахьегам ба тхьаь къамах бола наx. Районе а республике а кIахаржаш дика гIулакхаш дукха даьд цу заводе болхлоша.

Боахама механизм эргаьаькха тоаярах болча КПСС ЦК соцамга хьежжа дIалахача шера предприяте кулгалхоша, партбюос, завкома лаьрхIар хозрасчетни комплексни бригадаш вIашагIтоха. Из дош дувца оттадалехьа предприяте хьдла дола методически организаторски гIулакхаш дир.

Болхлошта, инженерашта, техникашта ховш дар къахьегам бригадашна вIаштIехьбаккхара прогрессивни метод толашагIа йолга. Цудухьа уж раьза хилар бригадни подрядагIа болх баре.

МоллагIа дале а керда хIама моральни, материальни, физически низ тIабахийта безаш хул. Из ца дича юкъера дика результаташ йоахалургьяц. ХIаьта уж лхара новкъарло йоре цхьайолча халонаша. Масала, бригадий беррига членаш а бацар комплексни бригадаш дикагIа хургхиларах тешаш. ХIаьта завода оборудовани а лиар къахьегам кердача тайпара вIаштIехьбаккхара лаьрхIа оттаь. ХIаьта цаI йола технологически процесс ховза ца е цкъара дIаоттае йийзар тайп-тайпара станокаши оборудовании. Вакъдар аьлча юкхьанца лоха яр болхлой къахьегама овсарле. Из дар уж болхлой шоай къахьегама боагIаш бола мах бергбац аьнна хеташ хилар.

Комплексни бригадаш дIайолаялехьа хьайир цхьа тайпа профессий йолча болхлой бригадаш...

ХIанз «Пищемаш» заводерча 34 бригадах 10 комплексни я. Цу бригадаша арахецача продукце заводе арацехача ерригача продукцея 30 процент лоац. Комплексни бригадий планаш ювзаенна я цехий, участкай планашца, уж уттаю мастерашеи бригадирашеи дакъа а лоацаш.

Цхьан нарядагIа болх беча бригадий производственни заданеш вIаший ювзаенна хул. ХIаьта бригада хIара члено аргIана болх бу аттичунгара волавеле чоалханерча балхага кхачалца. Цох пайда боал. Цкъа-дале, «пайдаенеи» «пайдане доацеи» балхаш къердаш къовсамаш хилац, шоалагI-дале, хIаране кхьаар хуаца йиш я. ХIаьта ший тамагIа а долаш болх беш волча бригада члена разрядага хьежжа тарифагIа 15 процент алапи тIатох.

Цхьайола опыт Iоаьлй механо-сборочни цехерча Юсупов Ширване кулгалдеча комплексни бригадо. Алапи декъача хана цу бригаде цIенхаштта терхалду коллектива хIара члена балхеи моральнии гIулакхаш. Цу хозрасчетни бригада членашa хьаю МТ-250, МТ-2, М-100 яха марка йола темперирующи машинаш. Цо къовсам лоаттабу продукци геттара дика хьаяра тIехьа. Иштта из хьайича царна алапех доагIачунна 5 процент тIатох. ХIаьта бригаде болх беш ба токараш, слесараш, фрезеровщикаш, шлифовщикаш, сверловщикаш, кхыбараш.

Из бригада вIашагIтохалехьа заводе бетта арахецар 30—35 темперирующи машина, хIанз — 50. Къахьегама овсарле 7 процентагара 12 процентага кхоачаш лакъеннай. Геттара кIезига йок балха ха а.

Геттара дика ювца йоагIаш я цу цехера Байбатыров Абдулла керте латта комплексни бригада. Цо хьаю АВ-ТОП яха марка йола пластичати эIанараш. Масала, 1979 шера уж хьайир 38280 метр. ДIадахача шера — 41061 метр.

Нийса хургдац комплексни бригадаш вIашагIнхетар ши-шегIа хьахулаш да аьлча. Юкъерча звенон кадраш нийсе хьа ца хоржаш, дIа ца хьожаеш, комплексни бригадашкe них ма боагIара вIашагIа ца тохаш, хозрасчетни бригадий дикагIа йола опыт дIа ца йоаржаеш мотт титаш хиннай.

«Пищемаш» завода интернациональни коллектив гIерт дукха йола звенош эргаьаьхатоне, Грознерча «Красный молот», «Трансмаш», Нальчикерча машинаш еча заводий шийца яхье яьннача коллективaйл тIехьа ца йиса, пхьайтталагIча пятилетка хьалхара шу кIахьегама толамашца чакхдаккха а.

А. МУЦУРАЕВ.

«Знамя коммунизма» яхача газета болхло.

Юртарча культура кхуврчашка

ДИКАГIЧАРЦА НИЙСЛЕ

Вай республика юртбоахама районашта юкъе йоккагIа ярех цаI я Наурски район. Керттера дакъа дIалоац укхаза хьайбаш лeладеш, комсаш кхееш долча боахамаша. Иштта дукха болча ахархой культурни хьашташ диэза кхоачашде лехкарийла ба районера культболхлой. Цар дукха да дуьца, дашха, пропаганда е хIама. Из болх бизза лелабеш дукха культура кхуврчаш да районе.

Дика болх бу Калиновски культура юрта ЦIено (директор Жукова). Укхаза я КПСС XXVI съезда решенеш шерра йоашхаш ювцара библиотекаца цхьана оттаь план. Дика кийчъяь я гойтара агитаци. Латташ да: «Ленински наькъагIа», «Коммунизмага бода никъ ба оаха хьаллаьцар», «Тха хьалхлелелаерашa», «В. И. Ленина цIерагIча колхоза 1961-ча шера социалистически декхараш» яха стендаш. Чакхъяьхай «Ильича хийттача тайпара дах тхо», «Къахьегамца хоза а сий долаш а ва саг», «Съездагара съездага» яха тематически сайренаш. Сакъердаме чакхдаьлар КПСС XXVI съезда делегатаца, цIи хезача жа Iуннa Хамидов Элмарзаца хиина вIашагIкхетар. Каст-каста хул «Нохч-ГIалгIайчен дика истори» «Фуд из суевери» яха атеистически темах йола беседаш.

Дика традици хиина дIаоттад культура ЦIагIа саг йоалаяра, маьре яхара, паспорташ хьаоцар торжественно чакхдоаккхаш хилар. Ерригача районе цIи хеза я Калиновски культура ЦIен казакий хор. Цига дакъа лоацаш ва 50 саг. Дика болх бу укхаза художественни самодеятельноста кхыча кружокаша а: драматически, вокальни, эстрадни, халхара, художественни дешара, духовой оркестра. Цу кружокашка дакъа лоацаш бIаь совгIа саг ва, царех тиъо совгIа вар колхосник ва.

Графикаx-маршрутах болх беш я агитбригада. Цхьа балха моттиг, цхьа ферма, цхьа стан йитац наькха хьашташ кхоачаш ца деш. ПланагIа бу укхаза кердача обрядашта, цIейшта, традицешта, атеизма, юртбоахама, тIема - патриотически, общественно-политически знанешта пропаганда яра болх а.

КIоарта бувзам ба культура ЦIен производствашца, школашца, диэза гIо-новкъостал ду педагогически коллектива дешархошта юкъе моллагIа кхетаме мероприятеш чакхйоахача. Чакхъяьхей кагирхошта хетаь «Вахара мел дола наькъаш хьадийлад шоана», «Къамбыл ду комсомоло» яха тематически сайренаш.

Ер кхоалагIа шу да культура ЦIагIа «Халкъа могашал» яха факультет а йолаш халкъа университето болх бу.

Таханерча вай хано дIадехар диэза дIалуш, сакъердамен наха пайда луши дIахьо культурно - массовни кхетамеи болх Ульяновски юрта культура ЦIено а (директор Сизов). Массайолча разделах дика кийчъяь я укхаза гойтара агитаци, кIоарга ба бувзам юртбоахама производства а.

Сакъердаме чакхйоах укхаза юртбоахама производства хьалхалаттарашта хетаь йола тайп-тайпера мероприятеш, улицай цIейш, моттигерча «Авангард» яхача колхозо «Северный» яхача лоалахарча совхозаца лелаеча социалистически яхьа итогаш ювцаш йола сайренаш.

ГергIолча моттиге латт «Парте планаш — халкъа планаш», «Тха хьалхле лелаераш, «Юрта вахаш вале, йовза техника» яха стендаш.

Клубе баьхкачарна го йиш я керда арахийца «молнеш», «къахьегама листокаш», ха йиш я юртбоахаме участкашка тахан хьалха малагIа латт, тIема, къахьегама ветеранаш бовза. 1974-ча шера дено дIаладеш да «Авангард» колхоза истори.

Болх беш я литература, искусства, правови знаней факультеташ йола халкъа университет. Цун директор ва Сизов. Республике эгтара дикагIа лоархIачарех я из. ЗIамига цIаьг жара деце а, каст-каста хул укхаза республика поэташца, издархошца, артисташца вIашагIкхетараш.

Цу культура ЦIагIа болх беш я художественни самодеятельноста дукха кружокаш, кино- фото кружока кулгалдеш ва директор ше. Вакъда, шоай болх кхы а дикагIа вIаштIехьбаккха аьттув хургбар цар, нагахьа санна эшаш йола инвентара, костюмаш эца совхозо царна новкъостал доре.

Юрташкарча профсоюзни культура ЦIеноашта юкъе дикагIчарех да Рубежное яхача юртара «Советская Россия» оалача комсаш лелаеча совхоза культура ЦIа (директор А. К. Суханова). Хоза, дика кийчъяь я укхаза гойтара агитаци. Совхоза парткомаца, рабочкомаца, дика бувзам ба культура ЦIен совета. Беррига а культурни болх цхьана чакхбоах цар. Ахархой культурни хьашташ диэза кхоачашду агитбригадо. Иштта дика лелаш цу системагIа долча Ищерски культура ЦIагIара болх (директор Акаев) ЛерттIа вIаштIехьъяьккха яц укхаза КПСС XXVI-ча съезда материалех кийчъяьйола гойтара агитаци. ВIаьстана кхашкара балхаш долча хана болх беш хилакзар агитбригада. ДукхагIа йолча хана балха хулаш вац директор.

Жа лелаеча фермай цIеча уголокашка социалистически яхь вIаштIехьъяккхара, шерагIа из наха дIайоязийтара лелабе беззаш бола политико-массови болх дика чакхбоах «Терский» яхача жа лелаеча совхозе. Укхазарча библиотеко (заведующи Е. И. Чуприна) парткомацеи рабочкомацеи цхьана ю «огонекаш», тIема а къахьегама ветеранашца, производстве хьалхалаттарашца вIашагIкхетараш.

Иштта, масала, жа лоргача хана, цу совхоза № 2 йолча пункте хьалъякха дар цу балха дикагIа аьттув бьына жа лоргар хоза дош оьша а совгIат денна а белталваккхара хьисапаш. Болх беш яр дIа-хьа лела библиотека, дешна журналаш, газеташ дар, довза истола тIара ловзараш. Жа ларгара гIулакх дикагIа чакхдаккхара де дезачун а идеологически балха дика оттаь план а йолаш чакхбаьккхар из болх № 1 йолча МТФ а. Хьалтеха доахкар: «Жа лоргар, вош малелахь, нагахьа санна цхьан устагIана тIа 100 грамм тха дусе, совхоза 23400 сом зе хургдолга!» «Хьано йохаергья Алиев Нурде рекорд?» яха лозунгаш. (1980 шера 9102 килограмм тха а доаккхаш, Нурдес лерга бер 2234 устагIа).

ХIара устагIа тIара 4,3 килограмм тха а доаккхаш совхоза жа лоргача пункташта юкъе хьалхара моттиг яьккхар № 1 йолча пункто (зав. М. Маманаев).

Партбюро секретара укхаза беседа йора, библиотекара Е. Чуприна юртбоахама кердача литература обзор йора, рабочкома председатела Г. Дудкина ахе дийнахьа баьча балха итогаш а еш, кхьало яьккхачоа дIалора ахчан премеш.

Иштта дика къахьегаш йолх а беш, бахархой культурни хьашташ диэза кхоачаш а деш хьабоагIа Наурски района дикагIа бола культболхлой.

А. МИСЛАУРОВ,

Нохч - ГIалгIай АССР культура министерства РНМЦ отдела заведующи.

Иркутске вIашагIъеллача Прибайкальски лесоустроительни предприяте пхи миллион гектар совгIа йолча тайге тохкамаш даьд.

ХIанз хьу тахкара балхаш деш латт Байкало-Амурски машиннаькъа магистрала дIоаххала. Цар кхоачашде лерхIараш — ресурсаш мел я, хьун тайпаш миштад, цун мел ха я, санитарни гIулакха тIеда езача хьун участкаш хьакъоастаяр, кьона гаьнаш дIайогIар да.

СУРТА ТIА: вертолет — тайге болх беча, хьу тоасча партей тешаме гIоанча.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

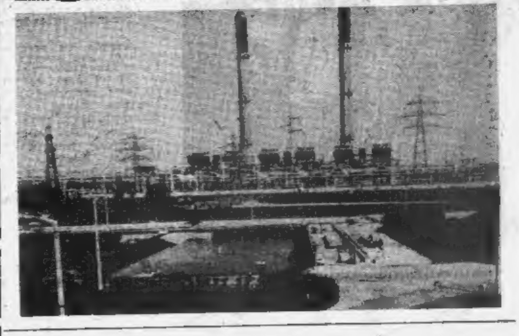

ВНР. Боаьоаца доал а деш къовстаьнй Сазхалимбатта яхача города юххерча Придунайски теплоэлектростанцех чакхдоахача дIайхача хих пайда эцара проблема. Электростанцена уллув хьалъяьй пхандаргаш лeладу хIанзара предприяти. ХIара шера мехкарча чкъаьрий лeладеча боахамашка по дIакхухьийт итташ миллионаш пхандаргаш.

СУРТА ТIА: Придунайски ТЭЦ.

МТИ—ТАСС сурт.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ СОДРУЖЕСТВО

ХIАРА МЕХКА А БIАРЧЧАЧА СОДРУЖЕСТВАНА А ХЬАШТДОЛАШ

СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СЭВ-е массаза волча СССР викала Н. В. Талызина жоп ду АПН обозревателa А. Драбкина.

Хаттар. Итт шу хьалха тIаийцаяр СЭВ-а членаш долча мехкаша цхьана къахьегилга дIахо а кIоаргдараи социалистически экономически интеграци дегIайоалаяран йола Комплексни программа. Из документ кхоачашдара итт шерарча опыта мел лоархIам ба, хьона хетачогIа, социалистически содружествана?

Жоп. Эггара хьалха, сона хетачогIа, цу документага — Комплексни программага шийга хьежа веза.

1971 шера СЭВ-а сесси XXV заседане Комплексни программа тIаэцаш социалистически содружества пачхьалкхенаша белгалдаьккхар экономически Iилма-технически хьакъехьа цхьана къахьегар кIоаргдари эргадаьккха тоадари. хIаьтта иштта социалистически экономически интеграци дIесIайоалаяр а СЭВ-а членаш долча мехкий коммунистически болхлойи партеша а правительствана а кхетамцех планагIа ма йоаггIарен лелаеш йола социалистически дунен халкъашта юкъе къахьегам бекъара, цар экономикаш вIаши гаргаяхьара, къамий боахамий хIанзара чоагIа пайдане йола структура хьехилара процесс йолга. Из процесс хIара мехкан ерригача содружестваьен хьашт долаш я.

Комплексни программа кхоачашъяра итт шерарча опыто диэза бакъду социалистически экономически интеграци дегIайоалаяра коммунистически болхлойи партеша лаьца нийсъ нийса хилар. Из кхоачашъеш хиларо новкъостал дир эггара лоархIаме йола хаикъа боахама проблемаш къоастаяр духьа мехкий низаш вIашагIтохара. вежарашха дола мехкаш экономически политически вIаши хьакъехьа вIаши гаргаозара а кхотадара а. Социалистически экономически интеграци СЭВ-а пачхьалкхенаш вIашагIтохача дукхача тайнарча отношеней ерригача система материальни лард я хIанз.

Покка опыт Iоаьлй дунен халкъашта юкъера планови болх эргабаьккха тоабара, къамий боахамий планашта координаци яра хьакъехьа. Цхьана къахьегара йIаьххача ханара цхьан хIамана тIаерзаяь программаш, производствана специализации кооперировании яра шин оагIорахьара йIаьххача ханара программаш, дукхача даькъерча интеграционни гIулакхакхий бартагIа оттаь планаш санна планови вIаши воздействи яра лаьрхIа йола керда формаш дегIаяьккай.

ДIадахача итт шера вай мехкаша, социалистически строй толашагIа хиларагIеи вIаши цхьана къахьегарца оагIув лувцаши лоархIаме толамаш даькар халкъа боахам дегIабоалабеча. Уж дика дIахьалхаашка дайлар индустриальни дегIадахкара новкъа. лакхбир шоай экономически Iилма - технически потенциал, промышленни продукци тIаккхетари къаман доход лакхъллареи шера юкъерча темпай хьакъехьа дегIадаьккхача капиталистически мехкел шозза хьалха а доалаш.

Цу деррига в йиш хулийт 70-гIа шераш дунен социализма низ, цун дунен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяларе шераш дар ала. «Экономически дегIаухача. наьха вахара хьал лакхдеча социализма мехкашта карагIдаьннар — из бIарчча зама я», — аьлар новкъоста Л. И. Брежнева КПСС XXVI съезде.

Хаттар. СЭВ-а членаш долча мехкай интеграционни вIаши гIулакхаш лeладелга толашагIа хиларах дола масалаш доаладе тарлургдарий хьа?

Жоп. ВIаши цхьана къахьегара моллагIча а даькъе иштта дола масалаш дукха да. Хьаьзаргда вай доагорабийдала проблема къоастаелга. Ховш ма дий, СЭВ-а членаш долча мехкий доагорен энергеи хьакъехьарча импортни хьаштий СССР-о керттера дакъе кхоачашделга. 1971 — 1975 шерашка содружества пачхьалкхенашта дахьийтар 250 миллион тонни мехкдаьтта, хIаьта 1976 — 1980 шерашка — 377 миллион тонни мехкдаьтта, хIаьта иштта 53 миллион тонни сийрда мехкдаьтта продукташ а. 1971 — 1975 шерашка 30 миллиард кубически метр Iалама газ яхьийтар, хIаьта 1976 — 1980 шерашка — 91 миллиард кубически метр. Иштта яхьийтар электроэнерги а. Хьалхарча шерашка 40 миллиард киловатт - сахьат, шоллагIча шерашка — 64 миллиард киловатт-сахьат. СССР-ера додача мехкдаьттаи газеи, хIаьта иштта доагорен бийдалеи кхыча тайпай а кIийлен тIа вежарашха долча мехкаша хьаяьй вай ханара мехкдаьтта чакхдоаккхеи мехкдаьттахимеи промышленность, шерьъй металлургически база.

Цунца цхьана бийдали доагори даккхара горно-геологически экономически хьалаш дикка вогIа хулаш хиларца дувзаденна тIехь-тIехьа бокхагIа лоархIамболаш да хIанз атомни энергетика сихъяь дегIайоалаяр, хIара мехка ший дола доагора - бийдала кхоачамаш боахама оборота юкъеозар, доагорах, энергех, бийдалах рациональни пайда эцар, ма могга цар кхом бар.

ДIадахача итт шера башхало а производственни низаш хьадечен шердечен цхьана къахьегалга Советски Союзон СЭВ-а кхыча мехкашеи шердар. СССР территоре тIа СЭВ-а мехкий вIашагIкхийттача низашца хьалъяьй «Союз» яха газопровод, Усть - Илимски хьун промышленни комплекс, Киембаевски асбестовни горно - обогатительни комбинат, ЛЭП-750 Винница — Альбертирша, хьалъеш латт Хмельницки атомни электростанци. Iаьржача металлурге цхьайолча предприятешка юкъеИоалаяй аьшк доалла бийдали ферросплавий цхьадола тайпаши доаха низаш.

Вай мехкий низаш вIашагIкхетара толамаш дика гуш да «Союз» яха газопровод хьалъьеча. Диъ шера кь яьккха — из санна йоза гIишло хьалъь яккхара геттара кIеззига ха я из — газопровод 1980 шера проектни низалга кхачийтар, цо йиш хилийтар 1970 шера яхьийта хинначул дIадахача шера 1,5-зза дукхагIа газ СЭВ-а европейски мехкашта яхьийта.

Цхьаькха масал. Социалистически экономически интеграци дегIаахар бахьан долаш хьахиннай стабильни, хадданза дегIауха СЭВ-а членаш долча мехкий машиностроительни рынок. Социалистически содружества пачхьалкхенаша 1970 шера ухийташ хинначул 3,5-зза дукхагIа дIа-хьа ахийтар машинаши оборудовании. СЭВ-а членаш долча мехкаша вIаши лоаттаеча торговле цар 44 процент гаргга лоац. Из «Юкъарча рынка» мехкий долчул тIех да. СЭВ-а пачхьалкхений машиностроительни рынок цар продукци вIаши пайдане маьхалйоаккхаш я. Цу рынке вежарашха долча мехкаша машиний оборудованеи хьакъехьа шоай импортни хьашташ керттерча даькъе кхоачашду.

Социалистически интеграци дегIаахаро содружества мехкашта новкъостал ду цар халкъа боахаме кризисни гIулакхаш ца хилийтара. ХIаьта цар мелъю капиталистически экономика. СЭВ-а пачхьалкхений вIаши долча бувзамашка лелараш социалистически интернационализма, новкъосташха вIаши хьаллацареи гIо дареи принципаш я, йIаьххача хана хургдолаш барт а баь оттадаьд биллача боарама эггара лоархIаметIа дола товараш лоаттаделга, юкъейоаланьй дунен рынке долчул лохехьарча маьхегIа доагора — энергетически, бийдала, кхыдолча товарий маьхаш дола система. Цу деррига а бокхха лоархIам ба социалистически пачхьалкхенаш экономически дегIаяра.

Хаттар. Кхы цхьаькха хаттар а да: малагIа лоархIам болаш я Советски Союза экономикана социалистически экономически интеграци?

Жоп. Социалистически интеграцена юкъе вай мехко дакъа лацар Советски Союза Конституце 30 статья тIа аьннад: «Социализма дунен система, социалистически содружества цхьа дакъа ше хиларах тарра СССР-о дегIа а доаладу, кIоарг а ду социалистически интернационализма принципаш тIа дола социализма мехкашца доттагIали цхьана къахьегилгеи, кьинаре дакъ лоац экономически интеграценей къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъараи юкъе».

Парте XXVI съезде яьча Отчетни доклада тIа белгала ма даккхара, тахан бIубенна дегIаяхаа йиш яц цу а вокх социалистически мехка кхыча вежарашха долча мехкашца бувзамаш доацаш.

Хьаьзаргья вай, масала, машинаши оборудовании. ДIадахача итт шера СЭВ-а кхыча мехкашкара СССР-о кхаьчай уж пул хьалха хилнарел 3,7-зза дукхагIа. ГIхьала 1976 — 1980 шерашка СЭВ-а мехкашкара кхаьчай эзар совгIа йола оборудоване комплекташ. Уж я Iаьржачеи бесаш долчеи металлурге, мехкдаьтта химеи химически, кхачани ейгачен промышленноста предприятешта эшараш. ИттагIча пятилетке СССР-га кхаьчар вежарашха долча мехкашкара 30 эзар мухь кхухьа вагон, 6,5 эзар думпкар, ялх эзар совгIа пассажирски вагони дизель-поезди, 800 совгIа тайп-тайпара гIулакхаш ду нема. Импортни оборудоване йиш хилийтар промышленноста, къаьстта аьлча химически, автомобильни, кхыча доакъой производственни база чIоагIъе.

Ший оагIорахьара СССР-о вежарашка йолча пачхьалкхенашта лоаттаю машинаш. Советски машиний кIийлен тIа содружества мехкашка хьалъяьй бIаьш йола йоккхий недоприятеш, царех цхьаярех хьадаьд промышленноста бIарчча доакъош: Iаьржа металлурги, энергетика, хIанзаара машинаш ю дакъа. Дуккьала дIалахьча пятилетка шерашка Советски Союзо новкъостал деш хьалъяьй е эргаьаькха тоаяьй 490 предприятии кхыйола халкъа боахама объекташи — дукхагIъяраш промышленноста керттерча доакъошка. 1971 — 1975 шерашка хинначул 1976 — 1980 шерашка СССР-о СЭВ-а мехкашта даь новкъостал 2,4-зза лакхделар.

Вай къамаьл чекхдоалаш са белгалдаккха безам бар, вай мехко тIехьа тIайоагIача хана а хиланза дарг мел доацар дерга дIахо а социалистически экономически интеграци дегIайоалаяраи кIоаргъярен. Вежарашха йолча партей хиннача съездаша хьахьекхар 80-ча шерашка экономика интенсификаце, технически прогресс сихъяра мехкий производственни Iилма - технически потенциалах кхы а дикагIа пайда эцара, кхоачамий мамогга кхомбара кIийлен тIа халкъа вахара хьал тоадара цхьатарра дола декхараш СЭВ-а членаш йолча пачхьалкхенашта хьалхашка латталга.

(АПН).

ФРАНЦИИ США-и БАРТ НИЙГIАЧА БА

США вице - президент Джордж Буша аьттув балазар. Вег ца доаккхаш «Монд» яхача парижски газето дитанза ма хиллара, Франце вахалаьрхIа ше хилар хьоадеш цуна дага даьцар премьер-министра Пьер Моруас ший правительствана оаь министр-коммунист юкъевахийтар хьахайкадеча дийнахьа Париже ше кхоачаргва аьнна.

Президентаца Франсуа Миттераваца дIаьха доацаш къамаьл даьчул тIехьагIа Буша телефонаца доклад йир КIайча цIенна. ХIаьта из къамаьл хиина массехк сахьат даьннача гIолла США госдепартамента арахьккхар [...]ленн. хьаьстта аьлча, цу тIа йоахар: «Союзникаш хиларах тарра вай гIулакхий оаз а чулоацам а хувцалургба коммунисташ правительствана юкъебахьар бахьан долаш». Цу тайпара хIамаш лeладора президента Картера администраце а. 1977 шера апрель бетта США департамента дIакхайкадора, америко-европейски вIаши лeладу гIулакхаш «талха тарлургда, нагахьа санна Малхбузен Европа мехкий правительствашта юкъе цар оамалаш, теори, практика вай (США — Н. Х.) фундаментальни принципаштеи хьашташтеи духьала йола политически партеш керттера лоархIаш хуле».

Президента Миттерана Францеда доал деча дукхагIбарий цIерагIа чIоагIа хьахкайкадир «Франце политика хиннай, йолаш, я, хург а я Франце политика», аьнна. Госдепартамента цIаьхха а бакъдяр Малхбузен Европа цу е вокх мехий Iаьдала керте латтар моллагIа правительство яле а. Малхбузен Европанен США-нен юкъе дувцар церна юкъе объективни башхалонаш латтар бахьан долаш барта доацаш хургхилар.

Масала, ший бахьан доацаш дацар США Къулбаседа-Къулбехьа яха диалог дIахо яхьа США безам болаш яц яхаш кердача французски администраце дийцар, хIаьта Франце цох дунен халкъашта юкъерча керттерарех цаI лерхI.

Дукха ха йоацаш «Иттаьв» мехкий кулгалхоша дакъа а лоацаш Люксембурге хиннача Европейски совета заседане чIоагIдир ЮАР-ацеи Намибецеи дола гIулакхаш, Гаргарча Малхбоалера кризис санна долча дешай хьакъехьара малхбузен Европа позицеш американски чарел эргаш я, аьнна. Цкъна дIатIатоха метаргда Латински Америка хьакъехьа, гера дохкара, кхыча дукхача дешай хьакъехьа США-нен Францеиен юкъе барт ца хилар а.

Оппозице доал деча дукхагIчарна юкъебахаро французски социалистий дукхача кулгалхошна йиш хилийтар оаьсана дехьарча союзникацара гIулакхаш кхы а хьаддагIа хилийта. Масала, «Машара, гера дIадаккхара, кортамукъа хилара тIехьара болам» яхача дунен халкъашта юкъерча организаце французски отделене президента Франце хIанз доал деча дукхагIчарна кхыча аьрдехьарча партешца цхьана юкъейодача вIашагIкхийттача социалистически парте кулгалхоех волча Клод Бурдес лерхI Рейгана арахьара политика ккерам хьовбеш, хIанз аьлча, гучогIа до кхеталаш Малхбузерча Европера къаьстта дола хьал.

АПН корреспондентаца къамаьл деш Клод Бурдес аьлар, цунна хетачогIа, сихдаь гера хьадаро Америка цхьанна конструктивни долча хIаманга югаргьяц. Европана къаьстта ккераме я «Маькара реагироване» американски стратеги. Эттача хьала кIалхардовлара наьнь лаха база дукхьала советски кулгалхошца вIашагIкхетарашкеи контакташкеи гIолла.

«США-на кара хургдоаца политика оттае французски правительство гIертача хана, — аьлар дIало К. Бурдес, — лоархIаме да Европе ракетно-ядерни вIаши духьал оттара боарам лохберах йола переговораш йолае СССР нийча хилар советски кулгалхоша бакъдела. Европе шоашта мел хетар де доагIаш яц США. Вай деррига, европейцаш, цхьан кемаь тIа да. Цудухьа Франце бокха махбу кердача советски машарерча инициативай, оцьна дехьарча вай партнераца юххера а уж кхетаергвилара дог а доах».

Николай ХАРУНЖИН,

АПН корр.

Париж.

Москва. Останкино — из XVII—XVIII бlаьшеренашкара, эттара хозагlъярех архитектурин ансамбль я. Цхьан хана графий Шереметьевтlар болкхача усадьба цхьа дакъа хиннад из. 1917 шера Останкински дворец паччахьалкхено лораде оттадаьд. 1919 шера 1 мае Советски правительства решенегlа цувах музей яьй.

Останкино яха театр — эрсий культура исторе чухь боккха лоархlам болаш хlама да. Цун сай айдаьд 200 совгlа болча крепостной яллп аларххоша, халхархоша, музыканташа. Царна юкъе ба иллиалархо П. Ковалева-Жемчугова, балерина Т. Шлыкова - Гранатова, халхархой В. Воробьеви М. Бирюзови, музыкант С. Дегтярев, иза дукха бараш сана бола талант йола актераш.

СУРТА ТIА: дворцовн театр хиннача зале.

В. ЯЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

«КЪИЗАЛ»

БЕРИЙ ЙОАКХО ЯР ХIАРАНЕ ДЕКХАР

«Къизал» яхача статья тlа юнцаш йола Арцигова Роза санна бола нах, хала хете и, вайна юкъе кхы а нийслуш болга хьахьоних лохе оаха кепатохача Заводской районни халкъа суда вокхагlа волча судоисполнитела М. Федянина статьие а.

Советски дезал чlоагlа, уназцlена дезал ба. Бераш кхетадар эттара хьалха даьи наьнен декхар да, из законагlа чlоагlдаь а да.

Ништта дале а, да е нана из декхар кхочашде ца тугаш хилча, царех берашца писано вокхангара судага гlолли хьадоаккх бераш кхабара алименташ. Дукхагlча даькъе харцахьбувлараш даьй хул. Бакъди, ноаной а нийслу ништта болаш. Шоай берашцара безам, цар сиг йола йовкхо йов ниттача даьйи ноанойн. Из lаткъ ерригача социалистически общества а.

Ловлахой сатем боабаьб цкьевнахьа беш болх а боацаш, айлановкъе Грозне Маяковски цlерагlча улицагlа 66-б яхача, сакъердаш лелача Гриценко Милла Васильевнас. Из дуккхаза а йигай, еха а йолаш милице отделене, вытрезвителе, гlод дийттад, 15 дийнахьа чуйоаллаеш лийцай. Бакъда, цох кхийттаец. Дукха ха я даь наьйах бераша шоай нана лоархlа. Цуна вах Грицен-ко ши воl, г. Грозне Октябрьски районе.

Менделеева цlерагlча, 8, 50 ка ях Локоташ Людмила Юрьевна. Из бера нана хиларах йолча боцъонех яьнхай, цхьанизхьа а болх беш яц. Из а хиннай 15 дийнахьа лаьца. Хlаьта цун бер дlачуденнача берий учреждене хlанзалца хlама хьадийхадац цу хьалха хиннача наьнагара берага йолха расходаш меттаоттадара.

Город Владивостока Первомайски районня халкъа судо 1979 шера 20 октябре яьча решенегlа Кудинов Владимир Михайловичa йоl бахьан алименташ тела дезаш я Кудинова Таисия Михайловна. Валха гlо аьнна Заводской районни халкъа судо шийга дlахайтар теркалдеш яц из.

1928 шера яьча, г. Грозне Карл Маркса цlерагlча улицагlа, 25 яхача Рыцдина Александра Федоровнас 1970 шера март бетта деиз ханканахьа алименташ телар пиекун йолча Рыщдина Евдокия Михайловнас кхоабача кхаь бера. Царех шиъ кхийнад. Бакъда, Юрега алименташ кхачиц 1980 шера декабрь бетта деиз. Александра Федоровнас а теркалдац судо шийта балха гlо аьнна даь хабар.

Каст-каста кхоач судисполнителнагара повесткаш Ленинградски переулок, № 4 7-ча «б» квартире яхача Ибриева Рабичега. Ший шин бера доагlача алиментех 1049 сом хьаьрчад цох.

Грицко Мария Семеновна болх бе эттар Грознерча Черноречески къабеннараши инвалидаши кхоабача цlагlа. 1980 шера сентябрь бетта деиз алиментех 216 сом хьаьрчад цох. Хlанз цунна доагlача алапех ах кlала хьежадьртда, цун бер 1977 шера деиз кхоабача Молдавски ССР Единецки района школа-интерната судо яьча решенегlа дlаяхахьийта.

Къахьетам беш да вай закон. Бакъда, шоай бераш кхетадара бокъонаш телхаю даьйи ноанойи уголовни бехктокхаме ба.

Шоаш кхийча ништта болча шоай даьштеи ноанонштеи шоай «приговор» ергья дlахкайсача бераша.

М. ФЕДЯНИН,
г. Грозне Заводской районни халкъа суда вокхагlволча судисполнитель.

Тlом болча эттара халагlча хена кхедаьд тхо ялх бер тха навас. Цу ялх бера юкъе эггара дукхагlа лазаро са ца долийташ, массайттааза тахан - кхоана яхаш цу халача хана деланьй со сай навас. Лоранца, гаргарча яха хlама хургдац цувах аьнна дог диллача а, са наьна уйла цlаьккха а хувцалуш хиннац. Диззача шера из хало лелаеш, ший кхоачалургбоацача наьна къахетамца, ший дега йовхалоппа цо меттаоттадаьд са вахар — ший бера вахар, иэз.

ХЬАЙ БЕРИЙ НАНА ЯЦ ХЬО, РОЗА?

Со йоккха а хинна кхоалагlча классе деша ягlача хана ма ирчара бера ца ховш цlаькха а гибера тха нанна са бала. Эттара халагlа йола операш а я реаниме набилете уллаш аз баьикхача кхаь бетта цкъа лертlа са ца лоlаш сона юхе ягlар са нана. Цо тlоаладаьча марлеца дошадора са халоно, лазаро довъа деш дола бордаш, сона тоам болчча тайпара нийсъеш дlан-хьаи схар са сакхоачадена гlийла маьженаш. Ерзаргья хьо кастта, са йиlиг, яхаш шийна хоча тайпара хьестар.

Духхьал лорий дарбех тийша со йисаяларе, цар низ кхоачаргбацар аьнна хет сона со ерзае. Цар дарбенна уллув дlа а этта кlаьд ца луш лаьттар са наьна дог. Тахан, цхьан хана сай нана санна со а я ялх бера чана. Хийла са а ух наб ца еш бийсаш бер цамогаш хиле, цунна хlама хилар кхераш. Сона сай нана хиннача тайпара со а хила гlерт йиза сай берий нана. Мел гайна хало хиларах, мел се кlаьдъяларах сона хет сайна са нана хинийагlа тайпара сай берашна хила низ дlакхоачаргбоацаш санна. Ништта хете а со сай низ дlакхоачачох, халадале а. Йиза сай берий нана я, царна эшача гlулакха аз кходергдац сай са, сай низ.

Шийлача цlагlа бархl бутт баьнна зlамига йиlиги, берешн чу а дехка хье лелаш, царех дог ца деэача хьа цхьанна сагах лазаргдац дог. Адамий дог дац теш хьона чудоаллар? Наьна оарц эшаш дийъ шу даьнна кlаьни, ара а ваьнна, цо нах наргагlа баьха беццаре, уж дайъе бер девна махургдарий. Къизал яха дош дукха хlама чулоацаш дале а, цун а низ бац хьа эзалал, хьа кlезигал чулаца.

Х. ИЗМАЙЛОВА,
цlенхой.
г. Назрань.

МОАСТАГIАЛ ЦА ЛОАЦАШ...

Дукха ха йоацаш Сурхотlарча № 2 йолча школи хьехархой коллективо йийцар, укх шера 19 февраль бетта «Сердало» газета тlа кепатеха араяьнна «Къизал» яха статья. Дог чудоаллаш вола саг вусаргвац из статья йиншача дог тоха ца луш. Арцигова Роза ца йовзе а, ший дег чу цуннца моастагlал ца лоацаш. Мичахьара ена лелаю аьнна хетталу селла къизал ше lодаьча берашца, фу бахьан долаш лайнад бераша из lазап? Вахара халонца дувзадеиа да-те Арцигоивайна нарагlдаьнна бlеха гlулакх? Ай, мичара! Вlаьш кхалнах ба моарой тlа а боацаш шоай бераштa маха миссел хlама ца эшийташ, уж хьалкхедеш боахкаш. Цхьа масал доаладергда вай. Сурхотlарча № 2 йолча школе болх беш я Нальгиева Къурейша Хадижат. Къона йолаш мар тlа воацаш йисай из. Бакъда, йоха ца йохаш болх а беш, лаочно Нохч - Гlалгlай пачхьалкхеп университете деша а дешаш, ший бераш кхедеш йовл из. Хlаьта Арцигова-и алиментеш а ма нийдаьдий. Ма тара яц уж ши кхалсаг шоайла, цар берашцара безам, вахарцара уйла. Хеталу, гаргара саг воацаш хиннай-теш Арцигова, цо ледер а, берашкара хьал а ца гуш. Ала деза, гаргарча наьха меттел, хlара сага а декхар да из мо гlулакх нийсделча оарцагlвала. Из тайпа хlама нийсделча оарцагlвала везар, моллагlа. Арцигоас кхьухье борал довзаш вола саг.

Статья йийшачул тlехьагlа цхьаькха а хаттар духьаль отт. Из деррига бlеха, къиза гlулакх кхарагlдаьнна Арцигова, доагlаш долча тlаlазар тlа ца отташ йиса сайй? Тхоте хьттача кlезига я цун я суд. Шийна lаьрало яьча судах-м яргья Арцигова, бакъда, хала хургда цун наьха судах яла, къаьстта берий судах.

М.-С. АУШЕВ,
Сурхотlарча № 2 йолча юкъарча школа директор, С. АРЧАКОВ, М. НАЛЬГИЕВ, А. РАМАЗАНОВ, Л. БОГАТЫРЕВА — хьехархой.

ИШТА ХИЛАЦ НАНА

Ворхl бера нана я со. Са йоаккхагlа йолча йиlига lайпата 16 шу даьннад, хlаьта зlамагlа волча Юсига шоллагlа шу мара дац. Аз аргдац дукхача берий нана хила атта да аьнна.

Уж бераш кхедеш йолча халонца да наьна праз. Бера хьалха нана леш моттигаш дукхха а нийсъеннай вай кана а, хlаьта дукха хьалха дlаяхача замалахьа а. Соня цlаьккха а йицлургъяц цхи шу хьадха бер деш енни сай кхы Аминат. Цунга лораш хьоттаеа: «Хьо кlалхьара йоакхаргъя оаха, е бер кlалхьара довкхаргда?». Шек йоацаш аьннад цо: «Сох фуннагlа хуле а, бер кlалхара даккха». Эттlа а я цунна чура хьайица кlаьни волаш ва, цунга дуне дайта, цунга хьалхара дог раьза а долаш елар цун нана Аминат. Уж санна ноаной вай къаман, дукха хинналаь аьнна дий хьогl цар бер хьоасташ оала «Нана яла хьа» яха довца. Из оалачо а из яlаш цу бера наьнах лаьрхlа. Из оалача кхалсаго-из оал шийха цу бера нана а лерхlаш, цунна хьалха ше лайта аьле. Сона массазза а дега лоалургбоаца lоатlкъам хиле бlаргех хий доал ший шелалле моцаллен синача йишкага оарц даккха араваьнна лоалахаха яхача сесага коч а лаьца из хьаувзаль 4 шу даьнна хьа кlаьни сона дага вехача. Шийла гударг хинна. Наьна йlовхал, цун йоахкхо эшаш моцаллa сина илла хьа йиlиг датехача. Топ теха саг вийча суд ю. lа теха топ цхьа топ хинна lац. Цо из мотт ца хов бер дерал совгlа. Нана мел йолча нахна дегашта чохьй.

АУШЕВА Хьава,
Сурхотlара цlенхой,
ворхl бера нана.

ДОККХИЙ ТОЛАМАШ

Укх тlехьарча хана йоккхача шин спортивни яьшашка дакъа лаьцад «Урожай» яхача ший лоlамеча спортивни общества яьтача атлетикаша.

Хьалхагlа Смоленске хилар цу общества Центральни Совета яхь. Сийлен пьедестала лакхерча лагlа тlа шоза тlаваьлар укхаза Нохч-Гlалгlай респотребсоюза болхло Ахмадов Адам.

Эттара сихагlа вар из 200-и, 400-и метр водача. Хьалхарча вадаре цо йоайир 21,6 сек ха, хlаьта шоллагlчоа — 48,4 сек.

Новкъарленаш йолаш 110 метр водача а хьалхара моттиг яьккхар цун новкъоста Чубаров Энвера, цун ха — 14,7 сек. 400 метр кхалнах бовдача шоллагlча моттиге нийсъелар Кириченко Людмила (56,2 сек.).

«Урожай» яхача ДСО Центральни Совета вlашагlтехача команда юкъе болаш дакъа лаьцар вай спортсменаша укх деношка город Полтаве чакхъьнача мехка хьалхле яккхара хиннача яхье. Укхаза а дика аьттув баьлар Ахмадов Адама. Нохч - Гlалгlайчен керда рекорда рекорд а оттаеш ведар из 400 метр (47,0 сек.). Цунна цхьана цо кхоачашийр спорта мастера норма. Ала доагlа, 100 м. (10,4 сек.), 200 м. (21,5 сек.) вадара республика рекордаш оттаьяр а из хилар.

Э. Чубаровахи Л. Кириченкохи Полтаве дото призераш хилар.

Грознера кхоккха атлет юкъе вахав юртаикарча мехка ДСО-й вlашагlтехача командана. Цар дакъа лоацаргда укх деношка Днепропетровске хургйолча профсоюзий ДСО Ерригсоюзни Совета чемпионате.

ЕРРИГА ПЬЕДЕСТАЛ ВАЙ ЯР

Чакхъьнача дзюдох йолча мехка чемпионате эттара боккхагlа толам Нохч-Гlалгlайчен вникалаша баьккхар.

71 килограммага кхаччалца дозал долча дзюдоисташта юкъе дошо медаль Наьсарерча тренера Я. Мерешкова хьалкхеваьчо, хlаьта хlанз мехка цlи хезача тренера Я. Коблева Майкопе lомавеш волча Парчиев Мухьмада яьккхар.

Финале яхьча вай мехкахочунца — кагирхошта юкъе Европа чемпион волча Марзиев lумараца — хиннача латаре котвальлар Мухьмад. Бронза медаль яьккхар Наьсарерча Кокурхоев Мухьмада.

А. ГАДАБОРШЕВ.

МОТТИГАШ КЪОАСТАЯЬ ЯЬННАЙ

Укх деношка Джалка яхача юрта гаьна йоацаш производственни коллективай физкультурникаша чакхъьхьар «Спартак» яхача ДСО республикански чемпионат.

Маlача наха юкъе хиннача яхье котало трамвайно-троллейбусни управлене (ТТУ) физкультурникашка кхаьчар. Шоллагlеи - кхоалагlеи моттигаш — «Автоспецоборудование» яхача заводеи горпищеторгеи вникалаша яьхар.

Кхалнахьа командашта юкъе хиннача къовсаме дlакагlа бар «Автоспецоборудование» яхача завода мехкарий. Вож шин моттиг ТТУ-и консервни заводеи командашка кхаьчар.

Котало яьккхачарна елар жетонаши, дипломаши, «Спартак» яхача ДСО рессовета грамоташи.

Цу общества вlашагlтеха команда дакъа лоацаш хургья «Спартак» яхача ДСО Россовета хьалхле яккхара йолча яхье.

А. ИЗМАЙЛОВ.

ДЕША БАХА ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ТЕХНИКУМЕ 1981 — 1982 ДЕШАРА ШЕРА ДИЙНАХЬАРЧЕН ЗАОЧНИИ ОТДЕЛЕНЕШКА ДЕША ДЕШАРХОЙ ДlАЧУЗЦИЛГА ДlАКХАЙКАДУ

УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

1. Пайдане оахналаш лохаш ю геофизически методаши пайдане оахкалаш долча моттигашка тохкамаш дари (алхха дийнахьарча отделене).
2. Мехкдаьттая газовия скважинашта эксплуатаци яр (дийнахьарчен заочнии отделенешка).
3. Мехкдаьттая газовии скважинашка бургу тохар (дийнахьарчен заочнии отделенешка).
4. llераш юклара дукхалара техникех яхераизлен (атхх дийнахьарча отделене).
5. Мехкдаьтта промысловн хими (алхха дийнахьарча отделене).

ДЕШАРА ХАНАШ

Дийнахьарча отделене — 8 класс яьккхарий — 3 шуи 6 бутти.

Заочни отделене — 10 класс яьккхарий — 3 шу.

Техникуме деша боагlарашкара заявленеш хьийю 31 июле кхаччалца.

Деша дlачуэцаш дlаяуш йола экзаменаш хургья:

а) дийнахьарча отделене — 1 августа деиз 20 августе кхаччалца;

б) заочни отделене — 11 июле деиз 20 июле кхаччалцеи 13 августа деиз 20 августе кхаччалцеи.

Деша боагlараша дlаяла еза экзаменаш:

8 класс чакхъьккхараша:
1. **Математика** (дувцаш).
2. **Эрсий мотт** (диктант).

10 класс чакхъьккхараша:
1. **Математика** (дувцаш).
2. **Литературен эрсий мотти** (сочинени).

Заявленеца хила еза документаш:

Йиззa юкъера йоаца е юкъера школа йистеяьккхара тешал е аттестат (подлинник).

Медицински справка (форма № 286) (справка бланкаш техникумера дlаеца йиш я).

Прививкайи анализий результатийн хьакъехьара справка.

5 фотокарточка (корта тlа хlама а йоацаш даьккха, 3х4 размер йолаш).

Вай ха тlайола тешал е паспорт, военни билет (техникуме хьавеча хьакъокха еза).

Производственни балха стаж йолча кхаьчегама кинижка тlара хьаийца выписка.

Заявленеш хьачу а ийю йоагlаш йола справкаш дlа а тел укх адресагlа: ЧИАССР 364008, г. Грозный, Клары Цеткина ул. 14/53.

Приемни комисси (№ 120 йола кабинет). Телефон 2-63-09 хьеха 52.

ТЕХНИКУМА ДИРЕКЦИ.

РАДИО

23 ИЮЛЬ

6.10 — Хьайбаш лелалара вертера теркам тlабахийта! «Социалистически декхараш. Уж ништа кхоачашлу?» (гlалгlай меттала).
6.50 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, гlалгlай меттала).
8.25 — «Уназцlено» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
8.45 — Ашараш (гlалгlай меттала).
9.15 — «Партгрупп — илле чуранча» (нохчий меттала).
9.30 — Коммунистически къахьегама коллективашка (эрсий меттала).
9.45 — «Заказчик быта цlагlа веиае» (гlалгlай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.19 — «Микрофонаца Грозне гlоала» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
17.31 — Радиоладугlархой заявках дола концерт (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ашараш (гlалгlай меттала).
18.40 — «Дега хьехамагlа» (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Къаьнара ашараш» яха музыкально - литературни композици.
18.59 — Моттигерча композиторий произведенешцара концерт.
19.30 — «Любовь Яровая». Спектакла монтаж (нохчий меттала).
20.29 — Иллеш, ашараш, халхаре ашараш.

24 ИЮЛЬ

6.40 — «Юрта lуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
8.25 — Ачхой - Мартановски района художественни самодеятельноста дорккахой выступлени (нохчий меттала).
9.15 — «Атеист» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
9.30 — «Ашараш» (нохчий меттала).
9.45 — «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.19 — «Доттагlий вазаш» (эрсий меттала).
17.31 — «Поэтеи микрофона хьалхашка» (нохчий меттала).
17.41 — Ашараш (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ашараш (гlалгlай меттала).

УКВ

18.00 — «Поэзеара хоза ашараш» яха музыкально - литературни композици.
18.56 — Лирически иллеш.
19.30 — С. Цугаева произведенешцара концерт.
20.14 — «Популярни ашарий мехкаш» яха концерт.
20.43 — А. Александров. Эрсий халкъа иллеи увертюра.

Хаоттам

ТАХАНИ КХОАНЕН: тахан республике гlоалеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чlоагlа мух хьекхаш хилеи фегара температура республике 28—33, Грозне — 30—32 градус йовхал йолаш хилеи тарлу; кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп - тайпарча оагlонашкахьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура буйсана 14—19, дийнахьа 30—35 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

* * *

АВГУСТЕ: СССР Гидрометцентра беча хоамах юкъера августе фегара температура дукхаха шерашна юкъера лаьрхlача хиннача гlоттур ю 20— 23 градус йовхал йолаш хила тарлу. Бетта хургlола йочаш 60—90 миллиметр, вешта аьлча, нормал дукха хила тарлу.

Метеостанци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 ИЮЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — lуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.40 — Оскъино цlерагlча Пачхьалкхен академически эрсий халкъа оркестре концерт.
10.20 — «Бlаргагушдар — тоша хилалар».
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Техника а воамаш а» яха lилмии - популярни фильм.
15.35 — «Орел» хlалакхинар.
15.45 — «Эрсий къамаьл» яха берашта дола художественни фильм.
16.30 — «Москвана юкъе вlашагlкхетар».
17.20 — Иллеш доах Росита Форнес (Куба).
17.50 — Дола дара ленински школа. «Бехктокхама лагlа».
18.30 — Универсални дневник.
18.45 — «Тахан дуней тlа».
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Зенит» — «Динамо» (Тбилиси). Ленинградера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.35 — «В. Луговски поэзи». Советски цlен поэзни задера сайре.
22.15 — «Тахан дуней тlа».
22.30 — Поэзе сайре хlахьоальар.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Дlалоец И. Лысенко цlерагlча конкурса лауреата С. Юсова (скрипка).
9.15 — «Москва а москвичаш а».
9.45 — «Звездочет» яха телевизионни журнал. Передача дlаяьу Советски Союза Турпала, СССР летчика-космонавта Ю. Н. Глазкова.
10.30 — М. Глинка. Симфонически миниатюраш.
11.00 — «ВАЗ: селхан, тахан, кхоана» яха телевизионни документальни фильм.
11.30 — «Мичаа шо, эурначаш!».
12.20 — «Тамашийна гo» яха берашта дола телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери.
13.25 — Телевизионни документальни фильмай программа.
14.10 — В Каверин. «Чулъоачa шагlка хьалхашка». Дlаеш РСФСР халкъа артисташа А. Лазарева а, С. Немоляевас а.
15.00 — «Иллеш доах бурятски лаьттlо» яха фильм-концерт.
17.50 — «Вай интернациональнистaш да» (нохчий меттала).
18.00 — «Цар гора — кинокамера» яха документальни фильм.
18.30 — «Нохч-Гlалгlайчу гlоала».
18.40 — «Кердача книжкай оагlонашта гlоала». И. Минтин. «Беттала бийса».
18.55 — lилмии - популярни фильм.
19.10 — «Ялат ораддар — эттара хьалхара декхар» (нохчий меттала).
19.25 — «Ялат чуэца турпалий, шоана дола концерт» (гlалгlай меттала).
20.00 — «Бийса дахьъаьла хийла шун, бераш!».
20.15 — Искусства Воронежски пачхьалкхен институте халкъа инструментий оркестра концерт.
20.40 — «Низами Гянджеви» яха телевизионни документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Майра нах» яха художественни фильм.

ТЕЛЕВИДЕНИ
I ПРОГРАММА
24 ИЮЛЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — lуйранара гимнастика.
9.05 — «Дела хьо, тха малле». Московски области города Железнодорожние «Истерии» яхача берий хоровой студе концерт.
9.35 — «Майра нах» яха художественни фильм.
11.10 — Дlалоеш дукех лаьтташта юкъерча конкурса лауреата А. Корсакова.
11.25 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Тlема - Форда флота Дейга. Телевизионни документальни фильмай программа.
15.35 — «Стрекачов Мишина моллагlа бар санна боацаш фильмиаь» яха берашта дола художественни фильм.
17.00 — «Советаши вахари».
17.30 — Академически греблех йола СССР чемпионат.
18.00 — М. Равель. Ашараш дlалоеж Вильнюски квартето.
18.30 — Универсални дневник.
18.45 — «Тахан дуней тlа».
19.00 — «Доттагlал» яха телевизионни журнал.
19.25 — Экрана тlа киновинади и. «Святой Иоргена деза ди».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Рафаэлье Карра Москве». Эстрадни программа.
22.25 — «Тахан дуней тlа».
22.40 — Л. Минкус. «Пахита» яхача балетацара дивертисмент.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Халкъа ашараш.
9.00 — «Бlаьстано lа доаклача моттиге» яха телевизионни документальни фильм.
9.40 — «Зарница» вахьхьашка гlоала».
10.25 — «Малха бераш». «Къона» яхача ансамбла выступлени (Казань).
11.50 — «Тамашийна го» яха берашта дола телевизионни художественни фильм. Шолгlа сери.
12.35 — [illegible]

[illegible]

ХУЛИГАНАШТА — ДОАГГIАР

Халкъа хьехархо вай мехка массане а лоархlаш а везаш а ва. Из лархlа воагlаш а ва, хlана аьлча сийдола гlулакх да цо дер — коммунизма идеалашта тlехьа а социалистически Даймехка тешаме а вола верда саг хьалкхеву цо.

Дерригача советски халкъо санна де доагlа сий ду халкъа хьехархочун тха районе бахача наха а.

Къаьстта боча лелабу мехка кхыча областашнара вайцига болх бе баькна хьехархой. Хlаьта а, халахете а, неттахьа саг нийслу хьехархошца айхьаза вуьлаш, царца ца доагlар леладе гlерташ, цхьаккха бахьан а доацаш шоай бераш кхетадеш воаллачоа качводдю. Кlезига ба цу тайпара бола нах, хlаьта а болаш ба-кх уж.

Харцахьа лелар бахьан долаш шоза чувалла ха теха хинна Экажьонгий-Юртара Картоев Бексолта Мусса 1978 шера хапал хьалха условно набахтера араваьйтавар. Тlехдаьккха малар а мехна, цхьан саррахьа наlарга венав хьехархой бахача коа. Бlеха къамаьл а дувцаш, ниl хьаслла яхаш гlар яьй. Хьехархошна - мехкарашка са ца лоlийташ дукха ха яьккхай.

Тlехьагlа ше леладьчох бехказа вала дага а хиннавац Картоев. Со хьехархой болча коа вlалла а хиннавац, яхаш къарлора. Судо доагlар дир хулигана. Цунна кхо шу суд яьй. Теха ха дира режим йолча колоне такха езаш ва из.

Цитта харцахьа дийшав цу юрта ваха 20 шу даьнна Экажев Яхьяьй воl Гирихан а. Дер дайна лела из 1981 шера май бетта 10-ча дийнахьа Экажевски юкъерча школен коа венав. Чуваьта со яхаш укхаза бахача хьехархой корех а наlарех хlама етташ хиннай, кор дохадаьд, еппараш еш хиннав. Кхалнаха повкъостала арабаьннача лоалахошна бlеха къамаьл даьд, лата кхувсалуш хиннав.

Выездной процесс а яь халкъа судо дийцад Г. Я. Экажева уголовни гlулакх. Дош дувцача дакъа лоацаш хиннаб пачхьалкхен а общественни а обвинителаш. Эхь дайна хийнначоа чувалла шн шу суд яьй.

Вай мораль а законаш а ца лоархlаш, харцахьча наькъа тlа вала безам бар юхатохаргва, аьнна хет лакхе доаладаьча масалаша. Советски хьехархочун сий доаде бокъо цхьаниена еннац.

Ерригача пачхьалкхен, общественни организацей, Назрановски районе бахача берригача граждаший декхар да хьехархошца, юртарча кхыча интеллигенцеца эздий доава гlулакх леладераш юхатохилга, наьха сий доаделга шоаш повргдоацилга дlахайтилга. Цхьаь-цаl моттиг йита йиш яц харцахьвоьнар бехктокхаме ца оазц, наха цlенхаштта шоай дош ца оалац.

М.-Г. МЕРЕШКОВ,
Назрановски района прокурор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта бохама — 9-24-06; культуре — 9-24-05; кисьнаш — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ02323. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2710.